

تحلیل اثرگذاری شاخص‌های روستای خلاق بر پایداری سکونتگاه‌های روستایی (مورد شناسی: منطقه سیستان)

حسنعلی جهان تیغ (دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران)

علی اکبر عنابستانی* (استاد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران)

محمودرضا میر لطفی (دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه زابل، زابل، ایران)

امیدعلی خوارزمی (استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران)

DOR: [20.1001.1.23452277.1400.11.38.4.1](https://doi.org/10.23452/277.1400.11.38.4.1)

چکیده

تجارب حاصل از نظریات توسعه روستایی نشان‌دهنده ناکارآمدی برخی از طرح‌های گذشته روستایی است؛ بنابراین در بازه زمانی کنونی، رهیافت روستای خلاق به‌عنوان دیدگاهی نو و مؤثر در زمینه توسعه روستایی تلاش دارد تا بستر زندگی باکیفیت و خلاقانه را در مناطق روستایی مهیا سازد. پژوهش حاضر با هدف بررسی اثرگذاری شاخص‌های روستایی خلاق بر پایداری سکونتگاه‌های روستایی سیستان انجام شده است. این پژوهش بر پایه روش توصیفی-تحلیلی استوار بوده و از نظر هدف، کاربردی است. برای گردآوری اطلاعات روش‌های اسنادی و میدانی به کار رفت. نمونه آماری، شامل ۲۰ روستا با جمعیت ۹۷۶۲ خانوار است که براساس فرمول کوکران، تعداد ۳۰۸ نفر انتخاب و با روش تصادفی ساده از آن‌ها نظرسنجی شد. برای آزمون مدل مفهومی پژوهش و بررسی تأثیر شاخص‌های روستای خلاق بر پایداری سکونتگاه‌های روستایی، آزمون T تک‌نمونه‌ای و نرم‌افزار Smart PLS به کار رفت. براساس مقادیر مربوط به ضریب مسیرها در مدل نهایی تحقیق، به‌طور کلی عامل خلاقیت با ضریب اثر (۰/۹۷ درصد) پایداری روستایی را تبیین می‌کند. همچنین مؤلفه‌های انعطاف‌پذیری، ابتکار، ترویج و آموزش، خطرپذیری، رهبری و مشارکت به ترتیب با ضرایب ۰/۱۸۲، ۰/۱۶۲، ۰/۱۴۸، ۰/۱۴۹، ۰/۱۵۵، ۰/۱۶۹ درصد به‌طور غیرمستقیم بر پایداری روستایی اثرگذارند. براساس آزمون T تک‌نمونه‌ای، میانگین به‌دست آمده برای تمامی ابعاد (متغیر مستقل و وابسته) بیشتر از میانگین نظری (۳) است. در این بین مؤلفه‌های اجتماعی (با میانگین ۳/۴۵)، اقتصادی (با میانگین ۳/۳۷) و کالبدی (با میانگین ۳/۳۱) بیشترین اثرگذاری را بر پایداری و مؤلفه‌های ترویج و آموزش (با میانگین ۳/۴۶)، انعطاف‌پذیری (با میانگین ۳/۴۳) و ابتکار (با میانگین ۳/۴۲) بیشترین اثرگذاری را بر خلاقیت روستایی دارند.

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴ مهر ۱۳۹۹

تاریخ پذیرش: ۲۲ آذر ۱۳۹۹

صفحات: ۷۱-۹۶

کلید واژه‌ها:

اثرگذاری، روستای خلاق، پایداری روستایی، معادلات ساختاری، منطقه سیستان.

* نویسنده مسئول: دکتر علی اکبر عنابستانی

پست الکترونیک: anabestani@um.ac.ir

مقدمه

اهمیت اصول مربوط به پایداری در حوزه علم و سیاست شناخت روزافزونی پیدا کرده است؛ هرچند که همزمان با این رویداد، جهان نیز با برخی از چالش های اقتصادی، محیطی و اجتماعی مواجه شده است. ظهور اقتصاد جدید که به واسطه اشکال جدید مصرف و فعالیت های اقتصادی شناخته می شود، ابزارهای جدیدی برای دستیابی به پایداری و افزایش عملکرد خط نهایی مطرح است. یکی از این ابزارها خلاقیت است که از زمان پیدایش اقتصاد نوین، تحت عنوان اقتصاد تجربی و اقتصاد خلاق برچسب گذاری شد؛ بنابراین با شناخت پتانسیل اقتصادی خلاقیت می توان از آن به عنوان ابزاری برای توسعه و راه حلی بالقوه برای مقابله با مشکلات اقتصادی، اجتماعی و محیطی استفاده کرد و به اصول مربوط به پایداری دست یافت (رحیمی و همکاران، ۱۳۹۹: ۱). در این بین، پایداری روستایی یک فرایند پایدار تغییرات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی به منظور ارتقاء، رفاه و خوشبختی طولانی مدت کل اجتماع روستایی است که می تواند اثرات توسعه را در کشور بهبود بخشد و زمینه رشد و پیشرفت را در سکونتگاه های روستایی مهیا سازد (فلاح تبار، ۱۳۹۶: ۱۹۰). در همین زمینه، اعتقاد بر این است که علاوه بر لزوم پیروی روستاها از مضامین توسعه پایدار، باید روستاها را همزمان در مسیر خلاقیت نیز جریان داد؛ ارتباط بین خلاقیت و توسعه روستاها و به نوعی توسعه پایدار روستایی از خلاقیت روستاها با توجه به تنوع و داشته ها و توانمندی های بومی و محلی بسیار سخن می گوید؛ به طوری که اشاعه خلاقیت و مفاهیم آن علاوه بر ساختن روستای پایدار، به دیگر اهداف توسعه پایدار نیز جامعه عمل می پوشاند و کمک می کند تا روستاها در برابر تغییرات جهانی خلاقیت داشته باشند و توان رقابت در عرصه های جهانی را داشته باشند و با

انعطاف پذیری بالا خود را برای نیازهای جدید آماده کنند، نیازهای آینده را تشخیص دهند و همچنین اقتصاد روستایی متناسب با نیازهای روز و آینده تجهیز شود (یاسوری و سجودی، ۱۳۹۶: ۸). با وجود این، رهیافت روستای خلاق به عنوان مفهومی جدید می تواند در فضای پسامدرن در برابر تأمین نیازهای روستایی و مقابله با انزوای روستایی مدنظر قرار گیرد (راست قلم و همکاران، ۱۳۹۵: ۳۱۹). در نظریه روستای خلاق اعتقاد بر این است که مناطق روستایی می توانند با جذب افراد در حرفه های خلاق، رشد اقتصادی را به ارمغان آورند؛ بنابراین شناسایی عوامل مرتبط با خلاقیت روستایی می تواند راه گشای توسعه این مناطق در کشورهای توسعه نیافته و در حال توسعه باشد و زمینه لازم را برای پایداری روستایی ایجاد کند (Donald & et al, 2008: 11). با توجه به مطالب ذکر شده، برای احیاء روستا و ارائه راهکارهای مناسب و عملی؛ روستای خلاق^۱ راه حلی است که به دنبال ایجاد شرایطی که در آن مردم با نگرشی جدید و خلاقانه، به ایده پردازی به منظور تولید ارزش اقتصادی از زیرساخت ها و پتانسیل های موجود و تجاری سازی آن بپردازند، مطرح شده است؛ به طوری که در طراحی برنامه توسعه یا هر طرح و برنامه ای، باید پایه های روستای خلاق نهاد و شاخص ها شناسایی، تقویت یا آموزش داده شود (کلامی و حسینی، ۱۳۹۶: ۹-۸)؛ از این رو مسئله جاری در این پژوهش، یافتن راهی برای برون رفت از رکود و زوال روستایی، کاهش سرعت قهقرا و باززنده سازی جریان کار و زندگی با کیفیت در روستا از طریق رهیافت روستای خلاق است.

منطقه سیستان به عنوان یک منطقه مرزی نقش مهمی در امنیت ملی و جنوب شرق کشور دارد و بیش از نیمی از جمعیت آن در سکونتگاه های روستایی زندگی

مبانی نظری پژوهش

خلاقیت: متون و پژوهش‌های مختلف در زمینه خلاقیت نشان می‌دهد که تعریف خلاقیت به ویژگی‌های عمومی جامعه و به رشته‌ای خاص که به وسیله آن بررسی می‌شوند، بستگی دارد. این اصطلاح، به شکلی گسترده، می‌تواند به عنوان ظهور چیزی متعالی و مناسب از منظر یک شخص، گروه یا جامعه تعریف شود (Sawyer, R. Keith, 2006: 17). خلاقیت به عنوان یک ویژگی مطلوب برای مردم به شمار می‌آید و در سطح فردی به مثابه نشانه‌ای از سلامت ذهنی و عاطفی است. خلاقیت یک رویداد ذهنی است که از کاربرد فرایندهای شناختی عادی منتج می‌شود و از این رو تفکر خلاق تقریباً برای هر فردی قابل دسترسی است (Ericsson, 1996: 13). خلاقیت فعالیتی است که در طول دوره زندگی انسان توسعه می‌یابد و مقتضیات و محیط‌های خانوادگی خاص می‌تواند در ظهور شخصیت‌های خلاق، مؤثر واقع شود (Simonton, 2000: 120). در واقع خلاقیت مفهومی است که می‌توان آن را بدون هیچ محدودیتی در تمامی عرصه‌های زیستی به ظهور رساند و با تجدید نظر یا حتی کنار گذاشتن پیش فرض‌های موجود، شرایطی نو، سازگارتر و مورد پسندتر را ایجاد کرد؛ علاوه بر این، با پذیرش و اجرای اصول خلاقیت، علاوه بر بهره‌مندی در زمان حال، می‌توان رهبری و مدیریت بهتر و سنجیده‌تری نسبت به آینده داشت؛ به طوری که توجه و تمرکز بر روی ایده‌ها و افکار نو منجر به محیطی پایدارتر، انعطاف پذیرتر و اقتصادی‌تر خواهد شد. اخیراً فرایند «خلاقیت تا پایداری و بالتبع توسعه پایدار» در برخی از کانون‌های زیستی چون شهرها و گاهاً سطوح منطقه‌ای مورد توجه قرار گرفته است (یاسوری و سجودی، ۱۳۹۶: ۲).

می‌کنند؛ اما در سال‌های اخیر، با توجه به کاهش میزان بارندگی و همچنین خشک شدن تالاب هامون از یک سو و عدم توجه به ظرفیت‌های منطقه و نادیده گرفتن مناطق حاشیه‌ای کشور از سوی دیگر، زندگی روستاییان دستخوش تغییر قرار گرفته و در راستای این امر، بسیاری از روستاییان به دلیل فقر و تنگدستی، به ترک دیار و مهاجرت به سمت شهرهای خارج از منطقه اقدام کرده‌اند. نتیجه این امر، تخلیه سکونتگاه‌های روستایی حساس در منطقه مرزی سیستان است؛ به طوری که از مجموع ۱۰۸۳ روستا در سال ۱۳۶۵، تعداد ۷۹۶ روستا (در سال ۱۳۹۵)، باقی مانده و ۲۸۷ روستا خالی از سکنه شده است؛ علاوه بر این، وضعیت مابقی روستاها چندان مناسب نیست و جمعیت آن‌ها در حال کاهش است. حال با توجه به اهمیت منطقه سیستان از لحاظ ژئوپلیتیک و انسانی، اتخاذ راه‌کارهایی به منظور بهبود اوضاع منطقه و به ویژه سکونتگاه‌های روستایی منطقه سیستان امری ضروری به حساب می‌آید؛ از این رو با علم به اینکه مسائل و موانع توسعه در مناطق روستایی ایران به ویژه در منطقه سیستان معطوف به عدم شناخت ظرفیت‌های خلاق در این مناطق است؛ هدف این پژوهش، بررسی اثرگذاری شاخص‌های روستای خلاق بر پایداری سکونتگاه‌های روستایی منطقه سیستان است. شایان ذکر است که نتایج به دست آمده از این پژوهش می‌تواند راهنمایی برای برنامه‌ریزان روستایی باشد تا پیش از طراحی و اجرای طرح‌های توسعه، پتانسل‌ها و ظرفیت‌های منطقه را درک کرده و مطابق با این ویژگی‌ها اقدام به برنامه‌ریزی کنند، نه مطابق با طرح‌های تقلیدی و برون‌زا. با توجه به موارد بیان شده در پژوهش حاضر، سؤال زیر مطرح می‌شود: شاخص‌های روستای خلاق به چه میزان در پایداری سکونتگاه‌های روستایی منطقه مورد مطالعه اثرگذار است؟

شاخص‌های خلاقیت: هدف اصلی این شاخص‌ها تعیین میزان خلاقیت یک ناحیه جغرافیایی است. روش‌ها و متغیرهای متفاوت و مختلفی وجود دارد که با توجه به شرایط هر منطقه و همچنین اطلاعات قابل دسترس می‌توان برای آن یکی از این مدل‌ها را انتخاب و میزان شاخص خلاقیت در هر مکان را محاسبه کرد (جدول ۱).

جدول ۱. مدل‌های مربوط به شاخص‌های خلاقیت

شرح	شاخص خلاقیت
ریچارد فلوریدا در سال ۲۰۰۲ سه شاخص؛ استعداد ^۱ ، فناوری ^۲ و قدرت تحمل (تسامح) ^۳ را برای سنجش خلاقیت در یک شهر مورد استفاده قرار داد.	مدل سه تی (3TS) ریچارد فلوریدا
این شاخص با احتساب درصد جمعیت دارای مدرک دانشگاهی (لیسانس و بالاتر) نشان‌دهنده حضور و تمرکز میزان سرمایه انسانی ^۴ در یک ناحیه است.	شاخص استعداد
با ترکیب دو شاخص محاسبه می‌شود؛ شاخص نوآوری و شاخص فناوری بالا ^۵ شاخص اول نمونه‌ای از شاخص‌های ساده است که انعکاس‌دهنده قدرت نوآوری جمعیت ساکن در یک منطقه است. شاخص دوم اندازه و تمرکز مجموعه‌ای از صنایع مرتبط با فناوری را در یک ناحیه نشان می‌دهد (مانند نرم‌افزارهای الکترونیک، محصولات زیست‌پزشکی و خدمات مهندسی).	شاخص فناوری
شاخص زوجیت نشان‌دهنده جمعیت بالای زوج‌ها یا آماده برای ازدواج است که به‌عنوان یک معیار غیرمستقیم از بازبودن و تفاوت و تسامح اجتماعی یک ناحیه است.	شاخص تسامح (زوجیت، سنت‌شکنی، ذوب فلزات)
شاخص سنت‌شکنی تعداد نسبی گروهی از مردم را که به‌صورت هنرمندانه خلاق هستند، نشان می‌دهد. معیار مستقیمی از تولیدکنندگان فرهنگ و سرمایه‌های خلاق در یک ناحیه است. با این پیش‌فرض که اعضای این گروه از مردم خلاق، تکیه‌گاه قدیمی برای تنوع در سبک زندگی و فعالیت‌های خلاق هستند.	شاخص سنت‌شکنی، ذوب فلزات)
شاخص ذوب فلزات معیاری برای تعیین درصد نسبی افراد غیربومی‌ای است که در آنجا زاده شده‌اند. این معیار، مفهوم دیگری برای سنجش بازبودن درها به‌سوی مهاجران یا افراد بیرون از ناحیه است. افرادی که می‌توانند به‌عنوان عوامل رشد اقتصادی ناحیه قلمداد شوند.	شاخص خلاقیت اروپایی (یورو) ^۶

(منبع: نیری، ۱۳۹۶: ۳۶)

1. Talent
2. Technology
3. Tolerance
4. Human Capital
5. High-Tech
6. Euro-Creativity Index (ECI)

(طبقه خلاق) موفقیت بیشتری داشته‌اند (Florida, 2002: 78). از سوی دیگر، اعضای طبقه خلاق دارای نظرات متفاوتی درباره کیفیت یک محل خاص بوده و آنان همیشه در شهرها متمرکز نیست (McGranahan, 2007: 202 and Wojan); به طوری که معتقدند که طبقه خلاق در مناطق روستایی نیز تجمع می‌یابد که در این صورت نیروی محرکه توسعه اقتصادی خواهد بود. آن‌ها این نظریه را با بسیاری از استدلال‌ها حمایت می‌کنند. آن‌ها اعتقاد دارند که از دلایل اصلی جذب طبقه خلاق به مناطق روستایی، ثروت کشور، تراکم کم جمعیت و رابطه ویژه با دهیاری است (Stolarick, 2010: 22 and other).

بر حسب بررسی‌های انجام شده تاکنون، شاخص‌های روستای خلاق معطوف به پنج عامل انعطاف‌پذیری و پذیرش، ابتکار، خطرپذیری، رهبری و مشارکت است. (۱) انعطاف‌پذیری و پذیرش: توانایی داشتن نگاهی متفاوت به محیط و رفتار متناسب با آن یکی از نمونه‌های موفق در امر انعطاف‌پذیری است. روستای خلاق قابلیت پذیرش عقاید و ارزش‌های جدید را داشته و کمتر به ارزش‌های گذشته تمایل دارد و بدین ترتیب امکان توسعه را فراهم می‌کند.

(۲) ابتکار: توانایی به‌کارگیری راه‌حل‌های ابتکاری و جدید برای حل مشکلات قدیمی (رحیمی و همکاران، ۱۳۹۲) در روستای خلاق وجود دارد.

(۳) خطرپذیری: عدم توانایی قبول پیامدهای شکست یا همان ترس از خطر، یکی از مشکلات و چالش‌های پیش‌روی کارآفرینی و توسعه اقتصادی مناطق روستایی به دلیل کمبود سرمایه کافی در این مناطق، است (Kushalakshi, 2014) برخلاف معمول، خطرپذیری افراد یکی از شاخص‌های روستای خلاق است.

(۴) رهبری: توانایی فرد یا افرادی برای هدایت بخشی از روستا در راستای خلاقیت است. این افراد بایستی

روستای خلاق: روستای خلاق مفهوم جدیدی است که به تبعیت از شهر خلاق ایجاد شده و تعریف واحد و بین‌المللی در این باره تا به حال صورت نگرفته است. با این حال به تعریفی مختصر از این مفهوم اشاره می‌شود. روستای خلاق فضایی است که با اتکا بر فرایندهای بوم‌مدارانه سبک زندگی، محیط‌زیست پاک و امکانات مطلوب زمینه جذب طبقه خلاق در صنایع با فناوری غیرسطح‌بالا، به‌ویژه در بخش فرهنگ و هنر را مهیا و بستر انتفاع برد-برد جامعه روستایی و طبقه خلاق و همچنین مخاطبان و مصرف‌کنندگان محصولات خلاقانه در بیرون از محیط روستا را فراهم می‌آورد. تولید ثروت در این روستا ناشی از پرداخت حق بهره مالکانه فضای روستایی به روستاییان و تولید ارزش افزوده اقتصادی ناشی از خلاقیت‌های طبقه خلاق است که این مکمل فعالیت‌های ذاتی روستا در تولیدات به‌ویژه بخش کشاورزی است (راست‌قلم و همکاران، ۱۳۹۵: ۳۲۱); اما این نکته قابل توجه است که طبقه خلاق که به‌عنوان بخشی از سرمایه اجتماعی در مناطق روستایی محسوب می‌شود، یک منبع اساسی در شکل‌گیری روستای خلاق است. به این دلیل که کنش‌ها را تحت‌تأثیر قرار داده و کیفیت زندگی جوامع روستایی را از هر نظر بهبود می‌بخشد؛ به طوری که روستایی‌هایی که از سرمایه اجتماعی بالاتری برخوردار هستند، به راحتی می‌توانند به منبع شناخت و آگاهی در راستای ارتقای تولید و ارزش افزوده دسترسی داشته و فعالیت‌های اقتصادی جدیدی خلق کرده و همچنین از فعالیت‌های اقتصادی موجود خویش نیز حفاظت کنند و حتی موجب بهبود آن در راستای شکل‌گیری روستای خلاق شوند (Batjargal, 2007: 606). در همین راستا مطالعات فلوریدا (۲۰۰۲) در شهرهای آمریکا نشان داده است که مناطقی از شاخص خلاقیت بالاتری برخوردار بوده‌اند که در جذب نخبگان و متخصصان تراز اول

۲) صنایع منطبق: ماهیت ذاتی روستا بر تولیدهای بخش کشاورزی و دامی و محصولات جانبی آن‌ها استوار است؛ بنابراین احتمال بروز خلاقیت در این دسته از فعالیت‌ها و صنایع وابسته بیشتر است.

۳) بسترهای اجتماعی: این زیرساخت‌ها شامل تنوع، برابری، وفاق و سرمایه اجتماعی است که باید با آموزش‌های عمومی قوی، زمینه پرورش افراد خلاق را مهیا سازد.

۴) هنر و فرهنگ: برخورداری از هنر و فرهنگ منحصر به هر روستا، بستر زایش هنرهای ارزشمند و فرهنگ اصیلی است که می‌تواند موقعیت‌های زیادی را برای نوآوری در این بخش ارائه کند.

۵) منابع طبیعی: عامل جدایی شهر و روستا در زیرساخت منابع طبیعی نهفته است؛ بنابراین منابع طبیعی می‌تواند زمینه تولد روستای خلاق باشد (راست‌قلم و همکاران، ۱۳۹۵: ۳۲۴-۳۲۳).

در این قسمت مطالعاتی انجام شده‌اند که بیشترین قرابت معنایی را با پژوهش حاضر دارند (جدول ۲).

دارای قدرت نفوذ در میان مردم بوده و همچنین دارای روحیه خلاق باشند.

۵) مشارکت: تقویت ارتباطات اجتماعی، مشارکت اجتماعی و ارتقای آگاهی موجب خلق، ذخیره، مدیریت و اشاعه دانش شده و اثرات آن بر توسعه کارآفرینی منتهی می‌شود (Walter & et al, 2007: 703؛ راست‌قلم و همکاران، ۱۳۹۵: ۸-۷؛ کلامی و حسینی، ۱۳۹۶: ۷-۸).

همچنین زیرساخت‌های روستای خلاق شامل پنج عامل بسترهای دانش بومی و جدید، صنایع منطبق، بسترهای اجتماعی، هنر و فرهنگ و منابع طبیعی است که در زیر مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱) بسترهای دانش بومی و جدید: دانش بومی مجموعه‌هایی از آگاهی‌ها، روش‌ها و ابزارها در جامعه روستایی است که در طی سالیان مداوم، مردمان روستا آن را تجربه کرده‌اند. در این دانش احتمال بروز خلاقیت پایین است، اما با افزایش سطح تحصیلات و دانش رسمی در روستاها می‌توان انتظار داشت تا نسل جوان زمینه خلاقیت و نوآوری را داشته باشند.

جدول ۲. مطالعات مرتبط با موضوع پژوهش

نتیجه	عنوان	محقق (سال)
نتایج نشان می‌دهد که روستای خویین زیرساخت‌های روستای خلاق را دارد. بر این اساس، نخستین قدم جذب و آماده‌سازی نیروی انسانی در جهت پذیرش نقش‌های نوین و ایجاد بستری مناسب برای ارائه ایده‌های خلاق است.	روستای خلاق، رویکردی نو در استفاده از قابلیت‌ها و ظرفیت‌های موجود روستا در جهت احیای آن (نمونه موردی: روستای خویین)	کلامی و حسینی (۱۳۹۶)
نتایج نشان می‌دهد که مقادیر میانگین تمامی مؤلفه‌های گردشگری خلاق به استثنای ریسک‌پذیری (۲/۹۹) بالاتر از ۳ بوده که نشانگر وضعیت مطلوب روستاهای هدف از نظر گردشگری خلاق است.	نقش گردشگری در توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری خلاق (مطالعه موردی: روستاهای تاریخی-فرهنگی شمال غرب کشور)	قاسملو و همکاران (۱۳۹۶)
ساختار نظری به دست آمده از بخش اول پژوهش شامل ۱۵ مؤلفه و ۴۹ معرف بود. بیشترین امتیاز به طبقه خلاق «مهاجران به روستا» با ۰/۰۸۷۴۵۲ درصد و کمترین امتیاز به «ارتباطات با بستگان» با ۰/۰۳۵۴۷۸ تعلق داشت.	تعیین پیشران‌های کلیدی رهیافت روستای خلاق با استفاده از نرم‌افزار میک‌مک	راست‌قلم و همکاران (۱۳۹۵)

نتایج نشان می‌دهد که روستاهای خلاق مورد مطالعه با استفاده از روش‌های جدید تبلیغات مانند فیس‌بوک، یوتیوب و بازار توانسته‌اند در زمینه توسعه کارآفرینی نقش مؤثری داشته باشند.	توسعه روستای خلاق و کارآفرینی روستایی در مالزی و اندونزی: مطالعه اکتشافی	کمارودین و همکاران ^۱ (۲۰۱۸)
نتایج نشان می‌دهد که روستای دونگ لم دارای پتانسیل‌های لازم برای گردشگری خلاق است. بر این اساس لازم است تا بسته‌های گردشگری متنوعی از جمله اکوتوریسم، گردشگری و گردشگری روستایی در این منطقه وجود داشته باشد.	ساخت «گردشگری خلاق» در روستای باستانی دونگ لم	کن و ان جو ^۲ (۲۰۱۷)
نتایج نشان داد که توسعه صنعت گردشگری خلاق در روستاهای مورد مطالعه نیاز به توجه چهار عامل دارد که عبارت‌اند از: ۱- نیازمند انرژی‌های اساسی، ۲- جاذبه‌های گردشگری، ۳- قابلیت دسترسی و تحرک، ۴- توسعه محصول.	عوامل مؤثر بر توسعه صنعت خلاق به‌عنوان مقصد گردشگری (مطالعه موردی: روستای کفش در شهر موجورتو)	آردحالا و همکاران (۲۰۱۶)
نتایج نشان می‌دهد که پایه‌های موفقیت گردشگری خلاق نهفته در تحکیم اقتصاد محلی براساس خلاقیت در یک سیستم منطقی است.	رویکرد سیستمی برای قلمرو محلی به‌عنوان یک محرک توسعه گردشگری خلاق در ساحل آمالفی	سیتیرلیا و مگلیو ^۳ (۲۰۱۴)
برای دستیابی به گردشگری خلاق روستایی توجه به ترکیب رنگ، هماهنگی و نظم بین چیدمان اقامت‌گاه‌ها و کیفیت و مدیریت بهداشت امری ضروری به‌حساب می‌آید.	استفاده از رنگ‌آمیزی نوآورانه خلاق در استراتژی بازاریابی گردشگری روستایی	دون‌سین (۲۰۱۳) ^۴ (۲۰۱۳) ^۴
نتایج نشان می‌دهد که با استفاده از مزیت‌های روستاها در جهت طبخ غذاهای محلی می‌توان به اقتصاد خلاق گردشگری روستایی دست یافت.	خوشه‌های غذا: به‌سوی یک اقتصاد خلاق روستایی	لی و وول (۲۰۱۲) ^۵ (۲۰۱۲) ^۵
در این مطالعه گردشگری و توسعه اقتصاد به‌عنوان زمینه‌های بروز خلاقیت در جوامع روستایی معرفی و هنرهای تجسمی، فرهنگ و میراث تاریخی به‌عنوان ابزار تولید ثروت و بازآیای فرایندهای سنتی اقتصادی نام برده شده‌است.	ویژگی‌های سیاست‌های توسعه روستایی	استولاریک و همکاران (۲۰۱۰) ^۶
نتایج نشان می‌دهد که صنایع خلاق در زمینه‌هایی همچون موسیقی، ادبیات، گردشگری و هنر دارای جایگاهی راهبردی برای ترویج هوشمندانه پایداری و رشد فزاینده محلی، منطقه‌ای و ملی در اروپا دارد.	راهنمایی برای توسعه محلی؛ خوشه صنایع خلاق در شهرهای کوچک و مناطق روستایی اسپانیا	برون‌تراپ و مسنر ^۷ (۲۰۰۷)

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

- 1 - Kamarudin, Untariand and Ngah (2018)
- 2 - Can and Ngo (2017)
3. Citarella and Maglio (2014)
4. Doncean (2013)
5. Lee and Wall (2012)
6. Stolarick, Denstedt, Donald and Spencer (2010)
7. Brüntrup and Messner (2007)

منطقه سیستان با جمعیت ۲۲۶۳۳۴ و خانوار ۵۴۱۹۸ است که در این بین روستاهای با بیش از ۳۰۰ خانوار جمعیت در منطقه به عنوان نمونه روستایی انتخاب شدند. دلیل تمرکز به معیار جمعیتی خانوار این است که در جهت تحقق یافتن شاخص های روستای خلاق و تعمیم پذیری آن ها، مناطق مورد مطالعه باید از حداقل ویژگی های جمعیتی مناسب (برای شکل گیری انواع خلاقیت ها) بهره مند باشند تا در صورت رسیدن به نتیجه مطلوب بتوان نتایج را به سایر روستاهای با جمعیت کمتر تعمیم داد. بر پایه سرشماری سال ۱۳۹۵، ۲۰ روستای مورد نظر دارای ۹۷۶۲ خانوار هستند و براساس فرمول کوکران، ۳۰۸ نمونه از سرپرستان خانوارها (خطای ۵/۵ درصد) به عنوان حجم نمونه در واحد خانوار انتخاب شدند (جدول ۳). به منظور تعیین حجم نمونه روستا، ابتدا برای هر روستا ۱۰ پرسشنامه در نظر گرفته شد و در پایان مابقی پرسشنامه ها براساس سهم نسبی بین روستاها تقسیم شد. روش نمونه گیری از نوع تصادفی ساده است.

جدول ۳. اطلاعات مربوط به روستاها، تعداد خانوار و حجم نمونه

نام روستا	تعداد خانوار	حجم نمونه	نام روستا	تعداد خانوار	حجم نمونه
ژاله ای	۳۴۶	۱۴	اشترک	۳۶۷	۱۴
کریاسک	۳۶۹	۱۴	میلک	۴۶۰	۱۵
تپه دز	۵۵۱	۱۶	سنجرانی	۴۵۹	۱۵
قلعه نو	۳۵۸	۱۴	بالاخانه	۳۴۱	۱۴
خمک	۴۶۴	۱۵	فقیرلشکری	۵۵۲	۱۶
امیرنظام	۶۳۴	۱۷	دهنو پشت ادیمی	۳۵۵	۱۴
ملک حیدری	۴۴۵	۱۵	سه قلعه	۴۶۵	۱۵
حسن خون	۳۳۴	۱۴	سفیدآبه	۷۰۷	۱۸
عباس رستم	۴۳۸	۱۵	اسلام آباد	۵۲۲	۱۶
محمدشاه کرم	۱۱۷۴	۲۳	فیروزه ای	۳۹۴	۱۴

(منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۹)

شواهد حاصل از بررسی ادبیات و سابقه پژوهش نشان می دهد که تاکنون مطالعات اندکی پیرامون روستای خلاق صورت گرفته است و به دلیل تنوع، پیچیدگی، گستردگی و نبودن موضوع مورد مطالعه، تلاش در تدوین نظریه ای که بتواند کلیت پدیده مورد نظر را تبیین کند، به ندرت صورت گرفته است. نتایج مروری بر متون مرتبط با موضوع نشان می دهد که هرکدام از نظریه ها و دیدگاه ها، بخش هایی از موضوع را آن هم از برخی زوایا مورد بررسی قرار داده اند. آنچه که تا کنون به طور گسترده به آن توجه شده است، مباحث مربوط به شهر خلاق و عوامل مرتبط با آن است. در این بین، برخی از صاحب نظران داخلی و خارجی به مقوله روستای خلاق و عوامل مرتبط با آن توجه داشته اند و مباحثی پیرامون، کارآفرینی، روستای خلاق و گردشگری خلاق روستایی را مورد بررسی قرار داده اند. در نتیجه می توان بیان داشت که در زمینه اثرگذاری شاخص های روستای خلاق بر پایداری سکونتگاه های روستایی تاکنون مطالعه ای با این مضمون انجام نگرفته است. بر این اساس، پژوهش حاضر از دو نظر دارای نوآوری است؛ اول اینکه در این پژوهش شاخص های روستای خلاق تدوین شده و به طور گسترده مورد بررسی قرار گرفته و دوم اینکه، اثر شاخص های روستای خلاق بر پایداری سکونتگاه های روستایی مورد بررسی قرار گرفته است.

مواد و روش ها

روش تحقیق

ماهیت از نوع توصیفی-تحلیلی، به لحاظ اجرا از نوع پیمایشی و از نظر روش جمع آوری داده ها، از نوع میدانی است. در مرحله مطالعه میدانی با استفاده از ابزارهای مورد نیاز تحقیق (پرسشنامه محقق ساخته) به جمع آوری داده های مورد نیاز پرداخته شده است. جامعه آماری این تحقیق شامل تمامی ۷۹۶ روستای

متغیرهای تحقیق و روش تجزیه و تحلیل داده‌ها
 برای برآورد اهداف پژوهش در چارچوب مطالعات میدانی، طیف گسترده‌ای از شاخص‌های روستای خلاق و توسعه پایدار تعیین و مورد بررسی قرار گرفته است (جدول ۴ و ۵). پس از جمع‌آوری داده‌ها، به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزارهای «SPSS» و «معادلات ساختاری» استفاده شد. در واقع با استفاده از نرم‌افزار SPSS، علاوه بر تعیین آلفای کرونباخ، برای بررسی توزیع نرمال داده‌ها از آزمون کولموگروف اسمیرنوف استفاده شد و با استفاده از آزمون (T)

تک نمونه‌ای)، به بررسی وضعیت عوامل فوق پرداخته شد. همچنین به‌منظور تعیین اثرگذاری شاخص‌های روستای خلاق بر پایداری روستایی از نرم‌افزار مدل معادلات ساختاری استفاده شد. افزون بر این، برای تضمین اعتبار و روایی ابزار گردآوری اطلاعات، با استفاده از مبانی نظری تحقیق، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها پژوهش مشخص و با نظر استادان و خبرگان تعدیل و اصلاح شد. برای سنجش پایایی قابل‌اعتماد، ثبات و سازگاری درونی از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شد که آلفای کلی با ضریب ۰/۸۱۶ نشان از پایایی قابل‌اعتماد دارد.

جدول ۴. ابعاد و شاخص‌های متغیر مستقل پژوهش (شاخص‌های روستای خلاق)

مؤلفه	شاخص	تعداد گویه‌ها	آلفای کرونباخ
انعطاف‌پذیری	۱- میزان توجه به حفظ محیط‌زیست، ۲- امید به آینده مطلوب توسط مردم روستا، ۳- میزان پذیرش عقاید و ارزش‌های جدید توسط مردم روستا، ۴- میزان تمایل به حفظ و پابندبودن به ارزش‌های فرهنگی گذشته، ۵- سازگاری بافت تاریخی و بافت جدید در روستا، ۶- استقبال از اختراع و نوآوری توسط ساکنان روستا، ۷- اعتماد به تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌های نخبگان و تحصیل‌کردگان محلی در شکل‌گیری روستای خلاق، ۸- اعتماد به افراد تحصیل‌کرده در تصمیم‌گیری‌ها و مدیریت امور روستا، ۹- وجود زمینه‌های مناسب برای ماندگاری تحصیل‌کردگان دانشگاهی در روستا، ۱۰- توانایی سازگاری با محیط و مردم	۱۰	۰/۷۵۵
ابتکار	۱- توانایی به‌کارگیری راه‌حل‌های ابتکاری و جدید برای حل مشکلات روستا (نوگرایی، جسارت)، ۲- برگزاری فستیوال‌ها و جشن‌ها برای جذب گردشگر در روستا، ۳- برگزاری نمایشگاه‌های فرهنگی و هنری در جهت تقویت ایده‌های خلاق، ۴- زیباسازی منظر و چشم‌انداز کالبدی روستا، ۵- وجود مکان‌ها و فضاهای عمومی برای استراحت روستاییان، ۶- وجود رستوران و قهوه‌خانه و غذاخوری برای خدمات‌دهی به گردشگران در روستا، ۷- استفاده از اماکن و فضاهای زیبای روستایی درآمدزا و اثرگذار در رشد اقتصادی، ۸- توانایی رونمایی مکان‌ها و فضاهای روستایی مؤثر در زنده‌نگه‌داشتن فرهنگ بومی، ۹- استفاده از شیوه‌های نوین بازاریابی در جهت فروش محصولات روستایی، ۱۰- استفاده از شیوه‌های نوین کشت‌وکار (کشاورزی ارگانیک و مکانیزه)، ۱۱- میزان تمایل مردم روستا به ایده‌های جدید در راستای گسترش روستای خلاق، ۱۲- استقبال و پذیرش خلاقیت توسط ساکنان محلی روستا.	۱۲	۰/۷۷۳
ترویج و آموزش	۱- تبلیغات برای جذب ایده‌های خلاقانه مرتبط با روستا از طریق فضای مجازی و رسانه‌ها، ۲- استفاده از روش‌های جدید در ارائه توانمندی‌های روستاییان (از طریق صنایع دستی و...) به سایر افراد روستایی، ۳- توجه به تبلیغات جاذبه‌های خلاقیت روستایی از طریق تولید فیلم و سریال، ۴- حمایت مردم روستا و مسئولان محلی از طرح‌های کارآفرینی، ۵- میزان جسارت و نوآوری اهالی روستا در خدمات‌دهی خلاقانه به گردشگران، ۶- محور قراردادن برنامه‌های مبتنی بر دانش و فناوری نوین خلاقانه، ۷- توجه به کتابخانه‌های عمومی برای پشتوانه‌سازی فرهنگی بر مبنای شکل‌گیری روستای خلاق، ۸- آموزش و انگیزه‌بخشی به کارآفرینان، ۹- وجود نشریات مشخص در زمینه خلاقیت روستایی، ۱۰- تشکیل کارگاه‌های آموزشی در روستا.	۱۰	۰/۷۹۶
خطرپذیری	۱- توانایی قبول پیامدهای شکست فعالیت‌های فردی، ۲- میزان ترس از خطر عدم موفقیت به‌دلیل کمبود سرمایه، ۳- خطرپذیری به‌منظور تأمین نیازهای اساسی، ۴- استقبال از راه‌اندازی فعالیت‌های مرتبط با گردشگری، ۵- زمینه‌سازی برای اشتغال افراد غیربومی در روستا، ۶- زمینه‌سازی برای آموزش افراد در فعالیت‌های خوداشتغالی، ۷- جذب سرمایه از منابع شهری، ۸- مهاجرت از شهر به روستا، ۹- افزایش تنوع مشاغل و صنایع کوچک در روستا، ۱۰- مهیابودن زمینه برای فعالیت هنرمندان و تولیدکنندگان صنایع دستی و هنری در روستا، ۱۱- امکان عرضه و فروش محصولات و صنایع دستی، ۱۲- میزان ورود اهالی روستا به فعالیت‌های جدید، ۱۳- میزان روحیه بلندپروازی و پشتکار افراد در راه‌اندازی فعالیت جدید در روستا، ۱۴- حمایت مالی از طریق ارائه وام برای توسعه فعالیت‌های خلاقانه.	۱۴	۰/۷۸۴

تحلیل انگیزشی شاخص‌های روستای خلاق برپایه‌ی سکوئتهای روستایی (موروثی: منطقه سیستان)

۰/۷۸۹	۱۳	۱- میزان توانایی مدیران محلی برای هدایت روستا در راستای توسعه روستای خلاق، ۲- میزان قدرت نفوذ مدیران محلی در میان مردم روستا، ۳- میزان توجه و حمایت مدیران روستا به خلاقیت ساکنان روستا، ۴- استفاده از افراد متخصص و دارای مهارت در زمینه‌های مدیریتی، ۵- تسهیل موانع قانونی و نهادی برای فعالیت‌های هنری و تولیدات آن‌ها توسط مدیران روستا، ۶- مناسب بودن عملکرد مدیران روستا (شورا و دهیاری) در جذب خدمات، ۷- توسعه مناسب زیرساخت‌های ارتباطی و حمل‌ونقل، ۸- توانایی مدیران روستا در ایجاد ارتباط با سایر روستاها و شهرها، ۹- علاقه‌مندی مدیران در انتقال دانش و تجارب در زمینه صنایع دستی، ۱۰- میزان همکاری دولت و مدیران محلی در بازاریابی محصولات و صنایع دستی، ۱۱- علاقه مدیران به حمایت از شکل‌گیری روستای خلاق، ۱۲- آموزش و افزایش آگاهی مردم محلی نسبت به فعالیت‌های خلاق توسط مدیران محلی، ۱۳- استفاده از فرایند مذاکره در موقعیتی خاص برای اعمال نفوذ در میان افراد و جهت‌دادن آن‌ها به سوی مقاصد مشخص.	رهبری
۰/۷۷۲	۱۰	۱- میزان سهیم بودن مردم روستا در امور اجتماعی و فرهنگی و اقتصادی و سیاسی روستا، ۲- میزان اتحاد و همدلی مردم روستا در مواقع مختلف (بروز مشکل یا حادثه برای سایرین)، ۳- توسعه ایده‌های خلاقانه در جهت بهبود مشارکت مردمی، ۴- افزایش روحیه کار جمعی در میان اهالی روستا برای شکل‌گیری روستای خلاق، ۵- مشارکت ساکنان روستا در هنر و فعالیت‌های فرهنگی، ۶- مهیا بودن شرایط برای مشارکت افراد در زمینه‌های خوداشتغالی و تولید، ۷- میزان مشارکت مردم محلی در حفاظت از میراث فرهنگی روستا، ۸- میزان اعتماد اجتماعی، تعاون و همیاری اجتماعی مردم روستا، ۹- میزان مشارکت مردم در فعالیت‌های جاذب گردشگران و...؛ ۱۰- میزان همکاری و مشارکت مردم جامعه در مسائل محیط‌زیست.	مشارکت
راست قلم و همکاران (۱۳۹۵)، قاسملو و همکاران (۱۳۹۶)، موسوی و همکاران (۱۳۹۳)، مختاری ملک‌آبادی و همکاران (۱۳۹۴) Bosworth (2008), Cooke And Lazeretti (2008), Anwar mchenry (2011), DCMS Creative Industries Task Force, (1998), Townsend and etal, (2017), Thomas, Harvey and Hawkins (2013), Kazana and Kazaklis (2009), McGranahan and et al (2011), Anderson (2010), McGranahan and wojan (2007), Can and njo (2017)			منابع

جدول ۵. شاخص‌ها و مؤلفه‌های متغیر وابسته پژوهش (پایداری روستایی)

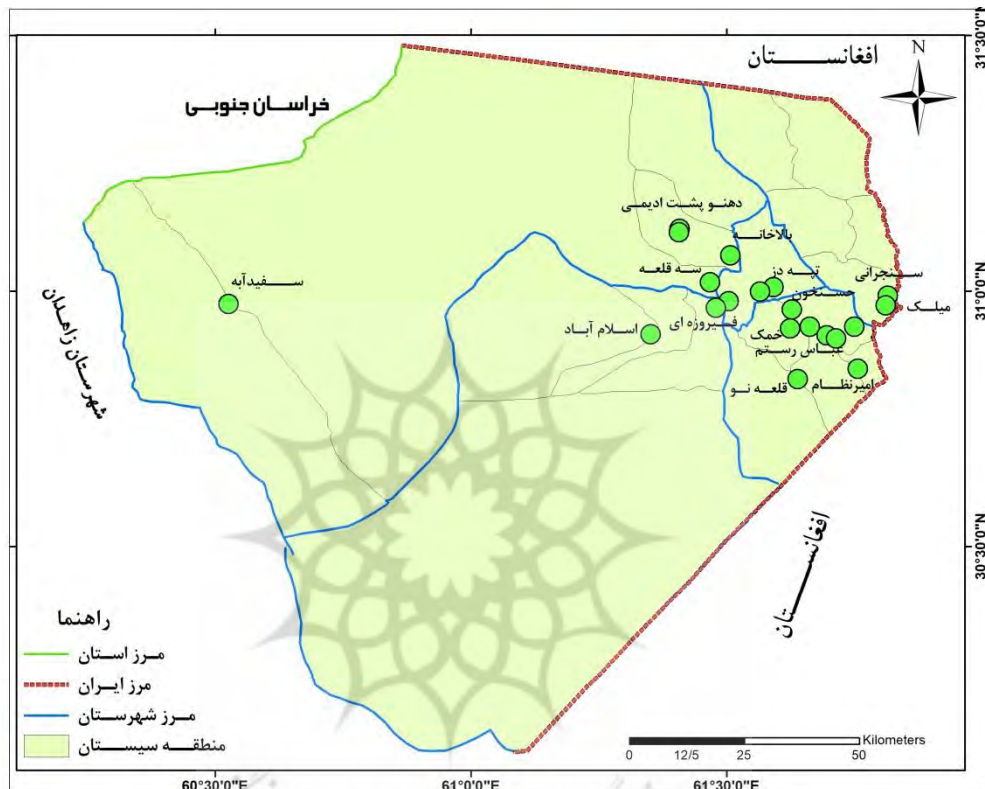
تعداد گویه‌ها	آلفای کرونباخ	شاخص	مؤلفه	بُعد و آلفای کرونباخ
۸	۰/۸۰۶	۱- رضایت شغلی، ۲- رضایت از وضعیت درآمدی، ۳- اشتغال در مشاغل غیررسمی، ۴- وضعیت اشتغال زنان و جوانان، ۵- رضایت از تنوع شغلی، ۶- توزیع برابر فرصت‌های شغلی، ۷- کاهش فقر و فقرزدایی، ۸- امید به آینده شغلی.	اشتغال و درآمد	اقتصادی ۰/۹۹۶
۶	۰/۸۰۸	۱- امکان پس‌انداز بخشی از درآمد، ۲- ایجاد و تقویت نهادها و مؤسسات مالی و اعتباری خرد، ۳- افزایش سرمایه‌گذاری در زمینه خدمات رفاهی-تفریحی، ۴- افزایش سرمایه‌گذاری در زمینه خدمات زیربنایی، ۵- افزایش سرمایه‌گذاری در زمینه خدمات آموزشی و درمانی، ۶- سرمایه‌گذاری در ایجاد واحدهای تولیدی و بنگاه‌های کوچک و متوسط.	سرمایه‌گذاری	
۱۱	۰/۸۱۸	۱- افزایش قیمت زمین و مسکن در روستا، ۲- استفاده از وسایل مکانیزه و جدید کشاورزی، ۳- ساخت‌وسازهای جدید در روستا، ۴- تمایل به سرمایه‌گذاری در روستا، ۵- قدرت خرید نیازهای روزمره، ۶- پیشرفت وضعیت اقتصادی روستا، ۷- میزان بازدهی محصولات کشاورزی، ۸- میزان سپرده‌های بانکی، ۹- درآمدهای حاصل از محصولات دامی، ۱۰- برخورداری از وسایل لوکس منزل، ۱۱- دسترسی به خدمات اعتباری و مالی.	رشد اقتصادی	
۱	۰/۸۲۸	۱- تمایل به ادامه زندگی در روستا، ۲- کاهش مهاجرت‌های روستایی، ۳- روابط بیرونی روستا با نواحی همجوار، ۴- گسترش فرهنگ بومی-محلی، ۵- تمایل برای بهبود روابط خانوادگی در روستا، ۶- کاهش ناهنجاری بین جوانان روستا، ۷- امنیت روستا، ۸- امنیت منطقه، ۹- احساس عدالت اجتماعی، ۱۰- کاهش احساس فقر.	امنیت اجتماعی و روانی	اجتماعی-فرهنگی ۰/۷۵۱
۱۱	۰/۸۲۷	۱- افزایش سطح آگاهی و دانش جامعه محلی نسبت به حقوق اجتماعی خود، ۲- احساس تعلق مکانی به محیط زندگی و اجتماع مادری، ۳- افزایش سطح سواد و تحصیلات، ۴- میزان آگاهی و دانش مردم نسبت به شناخت محیط زندگی، ۵- میزان آگاهی مدیران محلی نسبت به خواسته‌ها و نیازهای عرفی مردم، ۶- دسترسی آسان به امکانات آموزشی و ترویجی، ۷- تغییر در سبک و شیوه‌های زندگی اجتماعی ساکنان محلی، ۸- تقویت نهادها ملی، ۹- استفاده از گویش محلی، ۱۰- تقویت هویت اجتماعی روستا، ۱۱- احساس تعلق به روستا.	میزان آگاهی و احساس تعلق به جامعه	
۷	۰/۸۲۶	۱- استفاده از پوشش و لباس محلی، ۲- برگزاری مراسم‌ها به شیوه سنتی و محلی، ۳- تعامل روستاییان با گردشگران و افراد غیربومی، ۴- مشارکت در کارهای جمعی، ۵- مشارکت مالی در امور روستا، ۶- رضایت از زندگی در کنار یکدیگر، ۷- مشارکت با شورا و دهیاری‌ها.	انسجام اجتماعی	

۰/۸۲۳	۸	۱- میزان رضایتمندی از شغل و درآمد، ۲- میزان رضایتمندی از نحوه تخصیص سرمایه ارسالی مهاجران، ۳- میزان رضایتمندی از مسکن و فضای کالبدی، ۴- میزان رضایتمندی از کیفیت دسترسی به خدمات زیربنایی و عمومی، ۵- میزان رضایتمندی از کیفیت دسترسی به خدمات پشتیبانی، ۶- میزان رضایتمندی از کیفیت خدمات ارتباطی، ۷- میزان رضایتمندی از دسترسی به تسهیلات و امکانات رفاهی، ۸- میزان رضایتمندی از موقعیت اجتماعی منطقه.	میزان رضایتمندی
۰/۸۱۳	۱۱	۱- دسترسی به راه‌های ارتباطی مناسب درون و برون منطقه‌ای، ۲- دسترسی به وسایل حمل و نقل مناسب، ۳- دسترسی مناسب به فضاهای بهداشتی-درمانی، ۴- دسترسی مناسب به خدمات مالی و اعتباری (بانک‌ها، وام و...)، ۵- دسترسی مناسب به انواع خدمات رفاهی-آموزشی، ۶- دسترسی به مدارس نوساز و باکیفیت، ۷- دسترسی آسان و زمان کم کودکان و نوجوانان به مدارس، ۸- وجود امکانات ورزشی مناسب، ۹- دسترسی آسان به مراکز خرید، ۱۰- دسترسی به کتابخانه، ۱۱- دسترسی به پارک و فضاهای عمومی-تفریحی.	قابلیت‌ها و دسترسی‌ها
۰/۸۴۶	۱۰	۱- گسترش بافت روستا منطبق با شیب زمین، ۲- هماهنگی بین مسکن نوساز با بافت قدیمی روستا، ۳- نزدیکی روستا به زمین‌های کشاورزی و طبیعت سبز زیبا، ۴- استفاده از مصالح بومی زیبا در معماری روستا، ۵- وجود ساخت‌وسازهای متناسب با بافت داخلی روستا، ۶- استفاده از شیوه‌های معماری سنتی زیبا در تشکیل بافت روستا، ۷- وجود کاربری‌های اقامتی و تفریحی مناسب گردشگران در روستا، ۸- وجود کاربری‌های مذهبی دارای قدمت که سبب هویت‌بخشی به بافت زیبای روستایی می‌شود، ۹- وجود کیفیت بالای ابنیه تاریخی در روستا، ۱۰- کیفیت مناسب راه‌های ارتباطی و مسیرهای موجود.	سبک معماری و ساخت‌وساز
۰/۸۳۴	۱۰	۱- کیفیت راه‌های ارتباطی، ۲- سطح بهسازی داخلی روستا، ۳- استقرار امکانات خدماتی روستا، ۴- حضور نهادهای اداری-سیاسی در روستا، ۵- پوشش فضای سبز روستا، ۶- امکانات تفریحی و سرگرمی، ۷- امکانات زیربنایی آموزشی روستا، ۸- امکانات زیربنایی بهداشت عمومی، ۹- دسترسی به خدمات ارتباطی، ۱۰- دسترسی به خدمات کشاورزی.	توسعه امکانات و خدمات زیربنایی
۰/۸۱۱	۷	۱- نگاه مدیران محلی مبنی بر فرصت دانستن سرمایه‌های سرمایه‌گذاری در جهت توسعه منطقه، ۲- آگاهی مدیران محلی از نحوه تخصیص منابع، ۳- شناخت ظرفیت‌ها و محدودیت‌های اجتماعی، اقتصادی و محیطی موجود در منطقه توسط مدیران مسئول، ۴- طراحی سیاست‌ها و خط‌مشی‌های مبتنی بر شرایط و مدیریت محلی و منطقه‌ای، ۵- توانایی اداره و سازماندهی بلندمدت سازوکارهای مدیریتی در عرصه‌های گوناگون منطقه، ۶- توجه بیشتر مدیران به روش‌های نوین توسعه منطقه‌ای و محلی از جمله ارتقای دانش، یادگیری، توسعه اجتماعی و کارآفرینی، ۷- ارتباط مناسب و هماهنگی نهادها و سازمان‌های مدیریتی در امور مربوط به توسعه منطقه‌ای.	آگاهی مدیریتی
۰/۸۲۷	۳	۱- ایجاد زیرساخت‌ها و تدابیر لازم در جهت تخصیص صحیح و مناسب سرمایه‌ها، ۲- توسعه کارآفرینی و روش‌های ترویجی مناسب در سطح روستاها، ۳- افزایش تعداد نهادهای غیردولتی و محلی در عرصه همکاری و هماهنگی بین مردم در راستای تخصیص بهینه منابع.	رویکردهای نهادی-مدیریتی
۰/۸۲۷	۶	۱- مدیریت صحیح پسماند و دفع زباله، ۲- تقویت آگاهی‌های محیط‌زیست مردم، ۳- شیوه صحیح کشاورزی و عدم تخریب محیط‌زیست، ۴- دسترسی به فضای سبز، ۵- شبکه فاضلاب، ۶- کیفیت هوا و منظر.	بهداشت محیط
۰/۸۲۹	۸	۱- حفظ باغات و درخت‌زارها، ۲- یکپارچگی در بافت روستاهای منطقه، ۳- حفظ بافت بارز روستا، ۴- حفظ مناظر زیبای روستایی، ۵- اتصال و به هم پیوستگی روستاها، ۶- کاهش ازدحام و شلوغی، ۷- عدم دخل و تصرف در منابع طبیعی، ۸- حفظ اراضی کشاورزی.	تغییرات محیطی
۰/۸۱۲	۷	۱- استفاده بهینه از زمین، ۲- استفاده از کودهای طبیعی، ۳- استفاده بهینه از منابع آبی، ۴- حفظ پوشش گیاهی منطقه، ۵- حفظ تنوع محیطی (گیاهی و جانوری)، ۶- استفاده بهینه از منابع طبیعی انرژی منطقه، ۷- میزان ساخت‌وساز و کاربری‌ها.	آگاهی محیط‌زیست
ازکیا و کامور (۱۳۹۲)، پورطاهری و نقوی (۱۳۹۱)، حبیبی و همکاران (۱۳۸۹)، حسن‌زاده و ایزدی جیران (۱۳۸۸)، رکن‌الدین افتخاری و همکاران (۱۳۸۹)، زندیه و حساری (۱۳۹۱)، صالح‌پور و همکاران (۱۳۹۶)، عطایی و همکاران (۱۳۹۵)، قاسملو و همکاران (۱۳۹۶)، کلانتری و همکاران (۱۳۸۸)، ظفر غلام‌رضازاده نوغان و همکاران (۱۳۹۴)، موسی‌وند و همکاران (۱۳۹۲)، مهدوی و همکاران (۱۳۹۵)			منابع
Zeller (2006), Le Tourneau and et al (2015), Le Tourneau and et al (2013), Ahmadi and et al (2014)			

ناحیه مورد مطالعه

سیستان با مساحت ۱۵۱۹۷ کیلومتر مربع در محدوده جغرافیایی بین ۳۰ درجه و ۵ دقیقه تا ۳۱ درجه و ۲۸ دقیقه عرض جغرافیایی و ۶۰ درجه و ۱۵ دقیقه تا ۶۱ درجه و ۵۰ دقیقه طول جغرافیایی در جنوب شرقی

ایران و در شمالی ترین قسمت استان سیستان و بلوچستان واقع شده که حدود ۸/۱ درصد از مساحت استان را به خود اختصاص داده است. این منطقه از شمال به مرز افغانستان و جنوب خراسان جنوبی و از غرب به استان کرمان محدود می شود (شکل ۱).

شکل ۱. معرفی محدوده مورد مطالعه

(منبع: مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵)

بلوچ که در این بین سیستانی ها از خالص ترین نژاد آریایی هستند. همچنین دین تمامی مردمان بومی منطقه، اسلام است و این افراد پیرو دو مذهب شیعه و سنی هستند که سالیان درازی را با صلح و آرامش در کنار هم زندگی می کنند. عمده فعالیت های معیشتی روستاییان از نوع کشاورزی و دامداری است و به آب رودخانه هیرمند وابستگی کامل دارند (اصغری و همکاران، ۱۳۹۲: ۱). با وجود اینکه منطقه سیستان کمتر از ۰.۵٪ مساحت استان را دربرمی گیرد، ولی حدود

با توجه به آخرین تقسیمات کشوری، منطقه سیستان در محدوده زمانی پژوهش دارای پنج شهرستان (زابل، زهک، هیرمند، نیمروز و هامون)، ۹ بخش و ۱۸ دهستان است. طبق آمار سال ۱۳۹۵ جمعیت کل منطقه سیستان ۳۹۴۰۲۹ نفر برآورد شده است که در این بین، ۲۳۱۴۶ نفر در مناطق روستایی و ۱۷۰۵۴۸ نفر در مناطق شهری سکونت دارند (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). در حال حاضر سه نژاد متمایز در سیستان زندگی می کنند که عبارتند از: سیستانی، افغانی و

پس از آن گروه ۰/۵ تا ۱ میلیون تومان با ۲۵/۶ درصد است.

برای بررسی فرض نرمال بودن توزیع داده‌ها از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف استفاده شده و نتایج نشان داد که دامنه پراکندگی داده‌ها بین ۳ و ۳- است؛ بنابراین شرط کافی برای تأیید نرمال شدن را دارد. همچنین نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف نشان داد که متغیر وابسته (توسعه پایدار) با ۰/۲۰۱ از بالاترین سطح مقدار معناداری و متغیر مستقل (خلاقیت) با ۰/۱۰۸ از سطح معناداری پایین تری برخوردار است و در هر دو متغیر مقدار معناداری بزرگ‌تر از ۰/۰۵ به دست آمده است.

ارزیابی میزان عوامل مؤثر بر شکل‌گیری روستای خلاق در منطقه مورد مطالعه

برای به دست آوردن میزان اثرگذاری عوامل مؤثر بر شکل‌گیری روستای خلاق در هر یک از ابعاد مورد نظر، از آزمون T تک‌نمونه‌ای (با میانه نظری عدد ۳) استفاده شد. نتایج نشان داد که در همه متغیرهای تحقیق (انعطاف‌پذیری، ۳/۴۳، ابتکار، ۳/۴۲، ترویج و آموزش، ۳/۴۶، خطرپذیری، ۳/۳۸، رهبری، ۳/۴۰ و مشارکت، ۳/۳۳) میزان اثرگذاری عوامل مؤثر بر شکل‌گیری روستای خلاق در منطقه سیستم بالاتر از میانه نظری است (جدول ۴). همچنین نتایج حاصل از آزمون T تک‌نمونه‌ای نشان داد که به ترتیب عوامل ترویج و آموزش با مقدار T ۱۵/۴۹۶ و سطح معناداری ۰/۰۰۰، عوامل انعطاف‌پذیری با مقدار T ۱۳/۲۶۴ و سطح معناداری ۰/۰۰۰ و عوامل ابتکار با مقدار T ۱۲/۱۳۳ و سطح معناداری ۰/۰۰۰ دارای بیشترین تأثیرگذاری در شکل‌گیری روستای خلاق هستند. سایر نتایج در جدول ۶ ارائه شده است.

۷۰٪ از اراضی زیر کشت آبی استان به این منطقه تعلق دارد. صنعت منطقه هیچگاه نتوانسته به موازات بخش کشاورزی حرکت کرده و از اهمیت و اعتباری همانند در سطح استان برخوردار باشد (بزی، ۱۳۹۵: ۲۴). مهم‌ترین فعالیت‌های صنعتی سیستم قالی‌بافی، پرده‌بافی و سوزن‌دوزی است. بخش صنعت به لحاظ کمی و کیفی در پایین‌ترین سطح ممکن قرار دارد. در بخش صنعت (عمدتاً قالی‌بافی، پرده‌بافی و سوزن‌دوزی) به صورت پراکنده در روستاها مشغول به کارند و ۲۰/۱۴ درصد از شاغلان منطقه در بخش خدمات مشغول به کارند که غالب آن‌ها دارای شغل آزاد هستند. در منطقه سیستم استان از ۲۷۱۱۴۶ نفر باسواد، ۱۴۳۱۸۳ نفر مرد و ۱۱۷۹۶۳ نفر زن هستند؛ به عبارتی ۵۲/۸۱ درصد مردان و ۴۷/۱۹ درصد زنان باسواد هستند (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵).

یافته‌های پژوهش

بیشترین فراوانی پاسخ‌گویان با ۳۵/۷ درصد بین ۳۰-۲۰ سال و سپس در رده سنی ۳۱ تا ۴۰ با ۳۰/۸ درصد و کمترین فراوانی با ۲/۳ درصد در رده سنی کمتر از ۲۰ سال قرار دارند. ۹۰/۹ درصد پاسخ‌گویان مرد و از نظر تحصیلات بیشترین فراوانی در گروه زیر دیپلم (۳۰/۵ درصد) و سپس دیپلم (۲۸/۲ درصد) و پس از آن افراد دارای مدرک لیسانس (۱۸/۸ درصد) است. به لحاظ شغلی نیز از مجموع ۳۰۸ پاسخ‌گو، بیشترین فراوانی با ۳۱/۲ درصد مربوط به زراعت و باغداری و سپس دامداری با ۲۴ درصد و پس از آن کارمندان با ۱۸/۵ درصد قرار داشته‌اند. علاوه بر این از نظر درآمد ماهیانه، بیشترین فراوانی (۳۲/۱ درصد) مربوط به دسته درآمدی بیشتر از ۲ میلیون تومان، سپس گروه یک تا ۲ میلیون تومان با ۲۷/۶ درصد و

جدول ۶. ضریب اهمیت عوامل مؤثر در شکل گیری روستای خلاق در منطقه مورد مطالعه

مطلوبیت عددی مورد آزمون = ۳						میانگین	ابعاد
فاصله اطمینان ۹۵ درصد		تفاوت از حد مطلوب	مقدار معناداری	درجه آزادی	مقدار T		
بالا	پایین						
۰/۵۰۰	۰/۳۷۱	۰/۴۳۶	۰/۰۰۰	۳۰۸	۱۳/۲۶۴	۳/۴۳	انعطاف پذیری
۰/۴۹۹	۰/۳۵۹	۰/۴۲۹	۰/۰۰۰	۳۰۸	۱۲/۱۳۳	۳/۴۲	ابتکار
۰/۵۲۵	۰/۴۰۶	۰/۴۶۴	۰/۰۰۰	۳۰۸	۱۵/۴۹۶	۳/۴۶	ترویج و آموزش
۰/۴۴۸	۰/۳۱۳	۰/۳۸۱	۰/۰۰۰	۳۰۸	۱۱/۰۹۱	۳/۳۸	خطر پذیری
۰/۴۷۵	۰/۳۳۷	۰/۴۰۹	۰/۰۰۰	۳۰۸	۱۱/۵۸۸	۳/۴۰	رهبری
۰/۴۰۱	۰/۲۶۵	۰/۳۳۵	۰/۰۰۰	۳۰۸	۹/۶۶۲	۳/۳۳	مشارکت
۰/۴۵۶	۰/۳۶۱	۰/۴۰۹	۰/۰۰۰	۳۰۸	۱۶/۹۴۲	۳/۴۰	کل

(منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۹)

آزمون T تک نمونه ای نشان داد که به ترتیب توسعه اجتماعی با مقدار T ۲۹/۱۵۷ و سطح معناداری ۰/۰۰۰، توسعه کالبدی با مقدار T ۲۲/۳۳۵ و سطح معناداری ۰/۰۰۰ و توسعه زیست محیطی با مقدار T ۱۹/۰۰۸ و سطح معناداری ۰/۰۰۰ دارای بیشترین اثرپذیری از شاخص های روستای خلاق بر پایداری روستایی در منطقه سیستان هستند. سایر نتایج در جدول ۷ ارائه شده است. همچنین نتایج نشان داد که میزان اثرگذاری شاخص های روستای خلاق بر پایداری سکونتگاه های روستایی با مقدار T ۲۲/۹۸۹ و سطح معناداری ۰/۰۰۰ دارای تأثیر مثبت در توسعه سکونتگاه های روستایی است.

بررسی وضعیت پایداری سکونتگاه های روستایی در منطقه مورد مطالعه

برای به دست آوردن میزان اثرگذاری شاخص های روستای خلاق بر پایداری سکونتگاه های روستایی مورد مطالعه در هریک از ابعاد مورد نظر، از آزمون T تک نمونه ای (با میانۀ نظری عدد ۳) استفاده شد. نتایج آزمون حاکی از این است که در همه متغیرهای تحقیق (اقتصادی، ۳/۳۷، اجتماعی، ۳/۴۵، کالبدی، ۳/۳۱، نهادی-مدیریتی، ۳/۰۹ و محیط زیست، ۳/۲۹) میزان اثرگذاری شاخص های روستای خلاق بر پایداری سکونتگاه های روستایی در منطقه سیستان بالاتر از میانۀ نظری است (جدول ۷). همچنین نتایج حاصل از

جدول ۷. ضریب اهمیت عوامل مؤثر در پایداری سکونتگاه های روستایی در منطقه مورد مطالعه

مطلوبیت عددی مورد آزمون = ۳						میانگین	شرح
فاصله اطمینان ۹۵ درصد		تفاوت از حد مطلوب	سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار T		
بالا	پایین						
۰/۴۲۰	۰/۳۳۱	۰/۳۷۵	۰/۰۰۰	۳۰۸	۱۶/۶۱۹	۳/۳۷	اقتصادی
۰/۴۸۲	۰/۴۲۱	۰/۴۵۱	۰/۰۰۰	۳۰۸	۲۹/۱۵۷	۳/۴۵	اجتماعی-فرهنگی
۰/۳۳۸	۰/۲۸۳	۰/۳۱۰	۰/۰۰۰	۳۰۸	۲۲/۳۳۵	۳/۳۱	کالبدی
۰/۱۴۲	۰/۰۵۶	۰/۰۹۹	۰/۰۰۰	۳۰۸	۴/۵۶۸	۳/۰۹	نهادی-مدیریتی
۰/۳۴۳	۰/۲۷۸	۰/۲۹۶	۰/۰۰۰	۳۰۸	۱۹/۰۰۸	۳/۲۹	محیط زیست
۰/۳۲۲	۰/۲۸۰	۰/۳۰۶	۰/۰۰۰	۳۰۸	۲۲/۸۹۸	۳/۳۰	پایداری (کل)

(منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۹)

نشأت گرفته از وجود زمینه های مناسب پایداری در این روستاهاست. در واقع روستاهای نمونه انتخاب شده،

این نکته قابل توجه است که وضعیت پایداری همه روستاهای فوق در حد مطلوب است و این امر

تعیین روایی و پایایی متغیرهای تحقیق (ارزیابی مدل بیرونی): برای ارزیابی روایی همگرا از معیار AVE، استفاده شد که نتایج آن در جدول ۸ نشان داده شده است. مقدار ملاک برای سطح قبولی AVE، ۰/۵ است. تمامی مقادیر AVE مربوط به سازه‌ها از ۰/۵ بیشتر بوده و این مطلب، مؤید این است که روایی همگرای پرسشنامه حاضر در حد قابل قبول است. در این بین، به ترتیب متغیرهای نهادی-مدیریتی و محیط‌زیست با ضرایب ۰/۷۹۸ و ۰/۶۶۷ بیشترین اعتبار همگرا و متغیرهای مشارکت و رهبری با ضرایب ۰/۵۲۵ و ۰/۵۴۲ به ترتیب کمترین اعتبار همگرا را کسب کردند. نتایج مابقی متغیرها در جدول ۸ قابل مشاهده است.

دارای بیشترین رشد جمعیت در بین ۷۹۶ روستای منطقه سیستان بودند و با وجود اینکه سالیانه تعداد زیادی از روستاهای سیستان خالی از سکنه می‌شوند، ماندگاری و رشد جمعیت در روستاهای ذکر شده نشان از وجود زمینه‌های خلاقیت دارد.

برازش مدل‌های اندازه‌گیری اثرگذاری شاخص‌های روستای خلاق بر پایداری روستایی

برای آزمون مدل مفهومی پژوهش، از الگوریتم تحلیل مدل‌های معادلات ساختاری در روش Smart-PLS استفاده شد. بدین ترتیب که ابتدا از صحت روابط موجود در مدل‌های اندازه‌گیری با استفاده از معیارهای پایایی و روایی اطمینان حاصل کرده و سپس به بررسی و تفسیر روابط موجود در بخش ساختاری پرداخته و در مرحله پایانی نیز برازش کلی مدل پژوهش بررسی شده است.

جدول ۸. نتایج میانگین واریانس استخراج شده متغیرهای مرتبه اول پژوهش

پایایی		اعتبار ممیز			اعتبار همگرا	متغیرها
آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی	HTMT	بارهای عاملی متقاطع	فورنل و لاکر	(AVE)	
۰/۹۴۵	۰/۹۵۳	تأیید	تأیید	تأیید	۰/۶۲۷	ابتکار
۰/۷۸۳	۰/۸۶۱	تأیید	تأیید	تأیید	۰/۶۰۸	اجتماعی-فرهنگی
۰/۷۰۱	۰/۸۱۹	تأیید	تأیید	تأیید	۰/۶۰۲	اقتصادی
۰/۹۱۲	۰/۹۲۷	تأیید	تأیید	تأیید	۰/۵۶۰	انعطاف‌پذیری
۰/۹۱۷	۰/۹۲۹	تأیید	تأیید	تأیید	۰/۵۷۰	ترویج-آموزش
۰/۸۶۸	۰/۹۰۵	تأیید	تأیید	تأیید	۰/۶۵۸	توسعه پایدار
۰/۹۲۷	۰/۹۳۷	تأیید	تأیید	تأیید	۰/۵۱۶	خطرپذیری
۰/۸۵۷	۰/۸۹۴	تأیید	تأیید	تأیید	۰/۵۸۷	خلاقیت
۰/۹۲۷	۰/۹۳۸	تأیید	تأیید	تأیید	۰/۵۴۲	رهبری
۰/۷۵۰	۰/۸۵۷	تأیید	تأیید	تأیید	۰/۶۶۷	محیط‌زیست
۰/۸۹۷	۰/۹۱۶	تأیید	تأیید	تأیید	۰/۵۲۵	مشارکت
۰/۷۴۸	۰/۸۸۸	تأیید	تأیید	تأیید	۰/۷۹۸	نهادی-مدیریتی
۰/۷۲۰	۰/۸۲۹	تأیید	تأیید	تأیید	۰/۶۱۹	کالبدی

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

(فورنل و لاکر، بارهای عاملی متقاطع و HTMT) قابل تأیید است که این مطلب حاکی از قابل قبول بودن روایی واگرایی سازه‌ها است.

برای بررسی روایی واگرایی مؤلفه‌های روستای خلاق و پایداری روستایی، از ماتریس مقایسه جذر AVE استفاده شد. همان‌گونه که از جدول ۸ مشخص است، اعتبار ممیز متغیرهای مورد بررسی در هر سه موقعیت

بررسی روایی همگرا مؤلفه های روستای خلاق و پایداری روستایی با استفاده از ضریب بارهای

عاملی و ضرایب AVE

بار عاملی، مقدار عددی است که میزان شدت رابطه میان یک متغیر پنهان و متغیر آشکار مربوط را طی فرایند تحلیل مسیر مشخص می کند. هر چه مقدار بار عاملی یک شاخص در رابطه با یک سازه مشخص بیشتر باشد، آن شاخص سهم بیشتری در تبیین آن سازه ایفا می کند. بر اساس این شاخص، مدلی همگن خواهد بود که قدرمطلق بارهای عاملی هر یک از متغیرهای مشاهده پذیر متناظرش دارای حداقل مقدار ۰.۷ باشد.

برای سنجش پایایی مدل به بررسی پایایی ترکیبی^۱ و آلفای کرونباخ^۲ پرداخته شد. نتایج در جدول ۸ آورده شده است. با توجه به اینکه مقدار مناسب برای آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی ۰/۷ است و مطابق با یافته های جدول فوق این معیارها درباره متغیرهای مکنون مقدار مناسبی را اتخاذ کرده اند، می توان مناسب بودن وضعیت پایایی پژوهش را تأیید کرد. در این بین، متغیرهای ابتکار و رهبری به ترتیب با ضرایب ۰/۹۵۳ و ۰/۹۳۸ بیشترین پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ و متغیرهای اقتصادی و کالبدی با ضرایب ۰/۸۱۹ و ۰/۸۲۹ کمترین پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ را کسب کردند. نتایج مابقی متغیرها در جدول ۸ قابل مشاهده است.

جدول ۹. بارهای عاملی استاندارد شده و ضرایب معناداری گویه های مربوط به عوامل اثرگذار و پایداری روستایی

متغیرها	گویه ها	علامت اختصاصی	مقدار بار عاملی	سطح معناداری	نتیجه
اقتصادی	اشتغال و درآمد	G	۰/۸۰۶	۰/۰۰	مطلوب و معنادار
	سرمایه گذاری	H	۰/۷۳۴	۰/۰۰	مطلوب و معنادار
	درآمد و رشد اقتصادی	I	۰/۷۸۷	۰/۰۰	مطلوب و معنادار
اجتماعی	انسجام اجتماعی و روانی	J	۰/۷۹۸	۰/۰۰	مطلوب و معنادار
	میزان آگاهی و احساس تعلق	K	۰/۷۷۷	۰/۰۰	مطلوب و معنادار
	انسجام اجتماعی	L	۰/۷۰۱	۰/۰۰	مطلوب و معنادار
	میزان رضایتمندی	M	۰/۸۴۹	۰/۰۰	مطلوب و معنادار
کالبدی	قابلیت ها و دسترسی ها	N	۰/۸۴۸	۰/۰۰	مطلوب و معنادار
	سیک معماری و ساخت و ساز روستایی	O	۰/۷۹۴	۰/۰۰	مطلوب و معنادار
	توسعه امکانات و خدمات زیربنایی	P	۰/۷۱۳	۰/۰۰	مطلوب و معنادار
نهادی - مدیریتی	آگاهی مدیریتی	Q	۰/۹۰۳	۰/۰۰	مطلوب و معنادار
	رویکردهای نهادی-مدیریتی	R	۰/۸۸۴	۰/۰۰	مطلوب و معنادار
محیط زیست	بهداشت محیط	S	۰/۸۵۲	۰/۰۰	مطلوب و معنادار
	تغییرات محیطی	T	۰/۸۳۰	۰/۰۰	مطلوب و معنادار
	آگاهی زیست محیطی	U	۰/۷۶۵	۰/۰۰	مطلوب و معنادار
خلاقیت	انعطاف	A	۰/۷۸۱	۰/۰۰	مطلوب و معنادار
	ابتکار	B	۰/۷۶۸	۰/۰۰	مطلوب و معنادار
	ترویج و آموزش	C	۰/۷۰۳	۰/۰۰	مطلوب و معنادار
	خطرپذیری	D	۰/۷۱۲	۰/۰۰	مطلوب و معنادار
	رهبری	E	۰/۷۴۳	۰/۰۰	مطلوب و معنادار
	مشارکت	F	۰/۷۹۴	۰/۰۰	مطلوب و معنادار
توسعه پایدار	اقتصادی	GHI	۰/۷۹۲	۰/۰۰	مطلوب و معنادار
	اجتماعی	JKLM	۰/۸۷۰	۰/۰۰	مطلوب و معنادار
	کالبدی	NOP	۰/۷۳۰	۰/۰۰	مطلوب و معنادار
	نهادی-مدیریتی	QR	۰/۸۸۸	۰/۰۰	مطلوب و معنادار
	محیط زیست	STU	۰/۷۶۵	۰/۰۰	مطلوب و معنادار

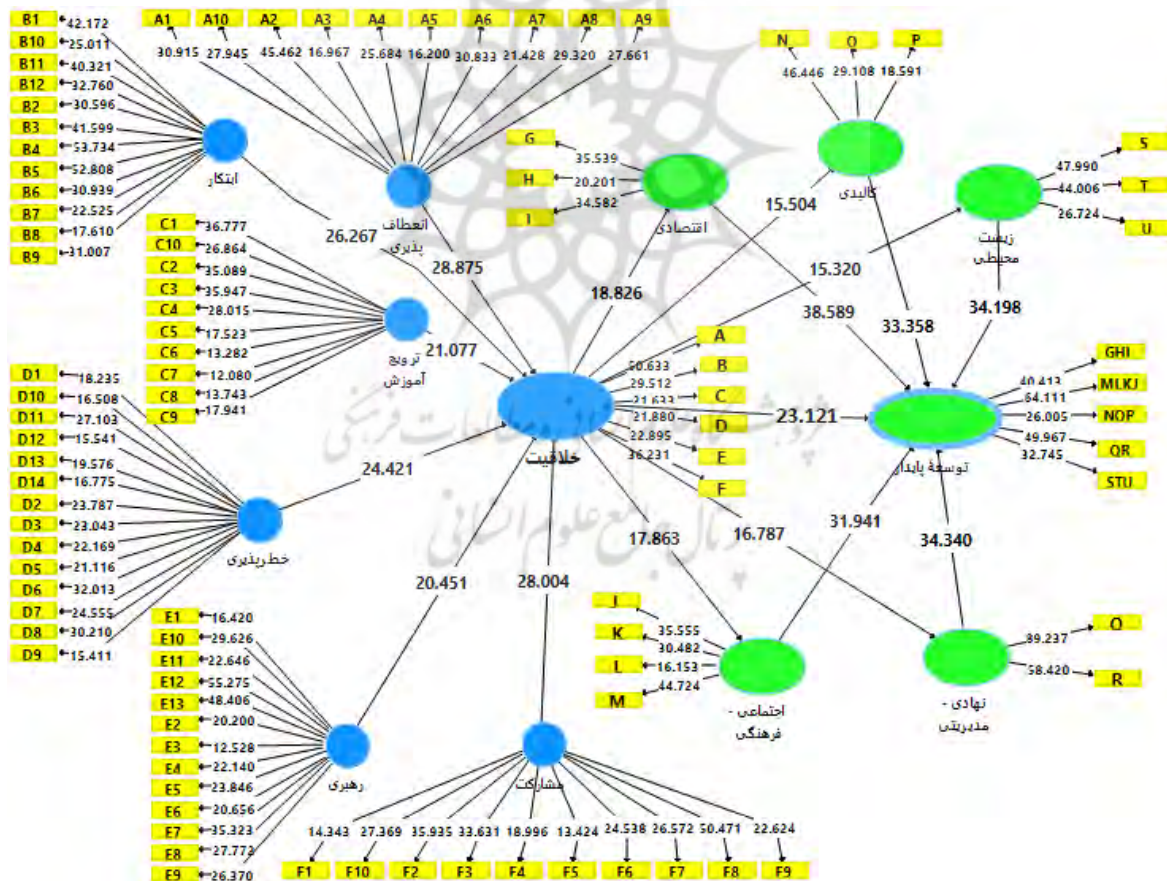
(منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۹)

1. Composite Reliability
2. Cronbachs Alpha

بررسی جهت و معناداری اثرات مستقیم در بین مؤلفه‌های روستای خلاق و پایداری روستایی

در شکل ۲، اعداد روی خطوط، مقادیر T مربوط به آزمون Bootstrapp هستند و همانند آزمون T تفسیر می‌شوند؛ یعنی اگر مقادیر T بیش از ۱/۹۶ باشد، در سطح ۰/۰۵ و اگر مقادیر بیش از ۲/۵۸ باشد، در سطح ۰/۰۱ معنادار هستند. همان‌گونه که در شکل ۲ مشخص است، ضرایب T بین شاخص‌های خلاقیت و پایداری روستایی و ابعاد مربوط به آن، بالای ۲/۵۸ هستند؛ یعنی ارتباط بین ابعاد متغیر مستقل و وابسته در جامعه نمونه با اطمینان ۹۹ درصد تأیید می‌شود.

مقادیر جدول ۹ نشان داد که بارهای عاملی در وضعیت مطلوبی قرار دارند؛ به طوری که شاخص‌های پژوهش حاضر بار عاملی بیش از ۰/۷ داشته و از اعتبار و روایی بالایی برای سنجش متغیرها برخوردار هستند؛ به عبارت دیگر، همبستگی مفهوم «شاخص‌های روستای خلاق و پایداری روستایی» با مؤلفه‌ها و معرف‌های مربوط به این مفهوم در حد بالا برآورد می‌شوند و ضریب تمامی متغیرها بین ۰/۷۰۱ تا ۰/۹۰۳ است که در این بین، متغیرهای آگاهی مدیریتی و نهادی - مدیریتی به ترتیب با ضریب ۰/۸۸۸ و ۰/۹۰۳ بیشترین اعتبار و روایی را دارند و متغیرهای انسجام اجتماعی و ترویج و آموزش با ضریب ۰/۷۰۱ و ۰/۷۰۳ کمترین اعتبار و روایی را در بین متغیرهای مورد بررسی دارند.

شکل ۲. مدل ساختاری ارتباط شاخص‌های روستای خلاق با پایداری روستایی

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

در جدول ۱۰ براساس نتایج T و سطح معناداری (P) ضریب مسیرها، ارتباط مستقیم بین شاخص های روستای خلاق، خلاقیت و ابعاد توسعه پایدار و مؤلفه های متغیر وابسته با توسعه پایدار بررسی شد که بر این اساس مقدار T و سطح معناداری (P) ضریب تمام مسیرها معنادار شده است.

جدول ۱۰. ارزیابی جهت و معناداری اثرات مستقیم در بین عوامل مؤثر بر پایداری روستایی

سطح معناداری (P)	مقدار T	ضریب بتای استاندارد	ارتباطها
۰/۰۰۰	۲۸/۶۸۳	۰/۰۰۸	انعطاف پذیری ← خلاقیت
۰/۰۰۰	۲۶/۷۹۴	۰/۰۰۸	ابتکار ← خلاقیت
۰/۰۰۰	۲۱/۹۶۷	۰/۰۰۹	ترویج و آموزش ← خلاقیت
۰/۰۰۰	۲۴/۰۲۲	۰/۰۰۸	خطرپذیری ← خلاقیت
۰/۰۰۰	۲۰/۱۶۰	۰/۰۱۰	رهبری ← خلاقیت
۰/۰۰۰	۲۷/۱۹۶	۰/۰۰۸	مشارکت ← خلاقیت
۰/۰۰۰	۲۳/۱۲۱	۰/۰۰۹	خلاقیت ← توسعه پایدار
۰/۰۰۰	۱۸/۱۴۱	۰/۰۳۴	خلاقیت ← توسعه اقتصادی
۰/۰۰۰	۱۸/۸۳۶	۰/۰۳۴	خلاقیت ← توسعه اجتماعی
۰/۰۰۰	۱۵/۵۲۹	۰/۰۳۷	خلاقیت ← توسعه کالبدی
۰/۰۰۰	۱۷/۱۸۵	۰/۰۳۵	خلاقیت ← توسعه نهادی
۰/۰۰۰	۱۵/۱۵۰	۰/۰۳۸	خلاقیت ← توسعه محیط زیست
۰/۰۰۰	۴۲/۱۳۳	۰/۰۰۶	توسعه اقتصادی ← توسعه پایدار
۰/۰۰۰	۳۳/۶۸۰	۰/۰۰۸	توسعه اجتماعی ← توسعه پایدار
۰/۰۰۰	۳۲/۳۸۷	۰/۰۰۷	توسعه کالبدی ← توسعه پایدار
۰/۰۰۰	۳۴/۳۹۲	۰/۰۰۸	توسعه نهادی ← توسعه پایدار
۰/۰۰۰	۳۴/۸۰۲	۰/۰۰۷	توسعه محیط زیست ← توسعه پایدار

(منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۹)

روستایی ارتباط مستقیم دارند که در این مسیر خلاقیت (متغیر مستقل) بر توسعه اجتماعی (با مقدار T برابر با ۱۸/۸۳۶) معنادار بودن شاخص های خلاقیت به پایداری اجتماعی را در سطح اطمینان بالا (۰/۰۰۰) نشان می دهد و رتبه اول را کسب کرد. ضریب مسیر بین این دو ۰/۶۳۹ است که بیانگر این مطلب است که شاخص های روستای خلاق به میزان ۰/۶۳۹ درصد پایداری اجتماعی را به طور مستقیم تبیین می کند. پس از آن و در رتبه دوم، مسیر خلاقیت (متغیر مستقل) بر توسعه اقتصادی (با مقدار T ۱۸/۱۴۱)، معنادار بودن شاخص های خلاقیت به پایداری اقتصادی را در سطح اطمینان بالا (۰/۰۰۰) نشان می دهد.

مطابق با جدول ۱۰ و شکل های ۲ و ۳، می توان بیان کرد که مسیر خلاقیت (متغیر مستقل) بر پایداری روستایی (متغیر وابسته) با مقدار T ۲۳/۱۲۱ معنادار بودن شاخص های خلاقیت به پایداری روستایی را در سطح اطمینان بالا (۰/۰۰۰) نشان می دهد. ضریب مسیر بین این دو ۰/۲۲۳ است که بیانگر این مطلب است که شاخص های روستای خلاق به میزان ۰/۲۲۳ درصد پایداری روستایی را به طور مستقیم تبیین می کند.

همچنین با توجه به مقادیر t و ضریب مسیر (جدول ۱۰، شکل ۲ و ۳)، می توان عنوان کرد که شاخص ها و مؤلفه های خلاقیت با ابعاد توسعه پایدار و پایداری

معنادار توسعه اقتصادی (با مقدار T برابر با ۴۲/۱۳۳)، توسعه اجتماعی (با مقدار T برابر با ۳۳/۶۸۰)، توسعه کالبدی (با مقدار T برابر با ۳۲/۳۸۷)، توسعه نهادی-مدیریتی (با مقدار T برابر با ۳۴/۳۹۲) و توسعه زیست محیطی (با مقدار T برابر با ۳۴/۸۰۲) بر پایداری روستایی در سطح معناداری ۰/۰۰۰ تأیید می‌شود. همچنین ارتباط مستقیم ابعاد متغیر مستقل (انعطاف پذیری، ابتکار، ترویج و آموزش، خطرپذیری، رهبری و مشارکت) بر خلاقیت روستایی نیز مورد بررسی قرار گرفت که نتایج در جدول ۱۰ و شکل ۲ ارائه شده است.

ارزیابی مدل ساختاری تأثیر شاخص‌های روستایی خلاق بر پایداری روستایی

در شکل ۳، اعداد نوشته شده بر روی خطوط در واقع ضرایب بتای حاصل از معادله رگرسیون میان متغیرها است که همان ضرایب مسیر است. اعداد داخل هر دایره نشان‌دهنده مقدار R^2 مدلی است که متغیرهای پیش‌بینی از طریق فلش به آن دایره وارد شده‌اند. همان‌طور که در شکل بالا مشخص شده است، این شرط نیز تأیید می‌شود که مقدار بار عاملی تمام شاخص‌ها و متغیرهای تحقیق بالاتر از ۰/۴ است.

با توجه به شکل (۳)، شاخص‌های روستایی خلاق بر پایداری سکونتگاه‌های روستایی تأثیر مثبت و معناداری دارند که مطابق با ضرایب استاندارد، ۹۹ درصد از پایداری سکونتگاه‌های روستایی منطقه سیستم‌ها توسط شاخص‌های روستایی خلاق پیش‌بینی می‌شود. جدول ۱۱ میزان اثرگذاری شاخص‌های تحقیق بر متغیر پایداری روستایی را نشان می‌دهد.

ضریب مسیر بین این دو ۰/۶۲۱ است که بیانگر این مطلب است که شاخص‌های روستایی خلاق به میزان ۰/۶۲۱ درصد پایداری اقتصادی را به‌طور مستقیم تبیین می‌کند.

در رتبه سوم، مسیر خلاقیت (متغیر مستقل) بر توسعه نهادی-مدیریتی (با مقدار T برابر با ۱۷/۱۸۵)، معنادار بودن شاخص‌های خلاقیت به پایداری نهادی-مدیریتی را در سطح اطمینان بالا (۰/۰۰۰) نشان می‌دهد. ضریب مسیر بین این دو ۰/۶۳۷ است که بیانگر این مطلب است که شاخص‌های روستایی خلاق به میزان ۰/۶۳۷ درصد پایداری نهادی-مدیریتی را به‌طور مستقیم تبیین می‌کند.

در رتبه چهارم، مسیر خلاقیت (متغیر مستقل) بر توسعه کالبدی (با مقدار T برابر با ۱۵/۵۲۹)، معنادار بودن شاخص‌های خلاقیت به پایداری کالبدی را در سطح اطمینان بالا (۰/۰۰۰) نشان می‌دهد. ضریب مسیر بین این دو ۰/۵۶۸ است که بیانگر این مطلب است که شاخص‌های روستایی خلاق به میزان ۰/۵۶۸ درصد پایداری کالبدی را به‌طور مستقیم تبیین می‌کند.

در رتبه پنجم، مسیر خلاقیت (متغیر مستقل) بر توسعه محیط‌زیست (با مقدار T برابر با ۱۵/۱۵۰)، معنادار بودن شاخص‌های خلاقیت به پایداری محیط‌زیست را در سطح اطمینان بالا (۰/۰۰۰) نشان می‌دهد. ضریب مسیر بین این دو ۰/۵۷۸ است که بیانگر این مطلب است که شاخص‌های روستایی خلاق به میزان ۰/۵۷۸ درصد، پایداری محیط‌زیست را به‌طور مستقیم تبیین می‌کند.

در زمینه ارتباط و تأثیر مؤلفه‌ها و ابعاد توسعه پایدار بر پایداری روستایی می‌توان عنوان کرد که مؤلفه‌های فوق با پایداری روستایی ارتباط مستقیم دارند و ارتباط

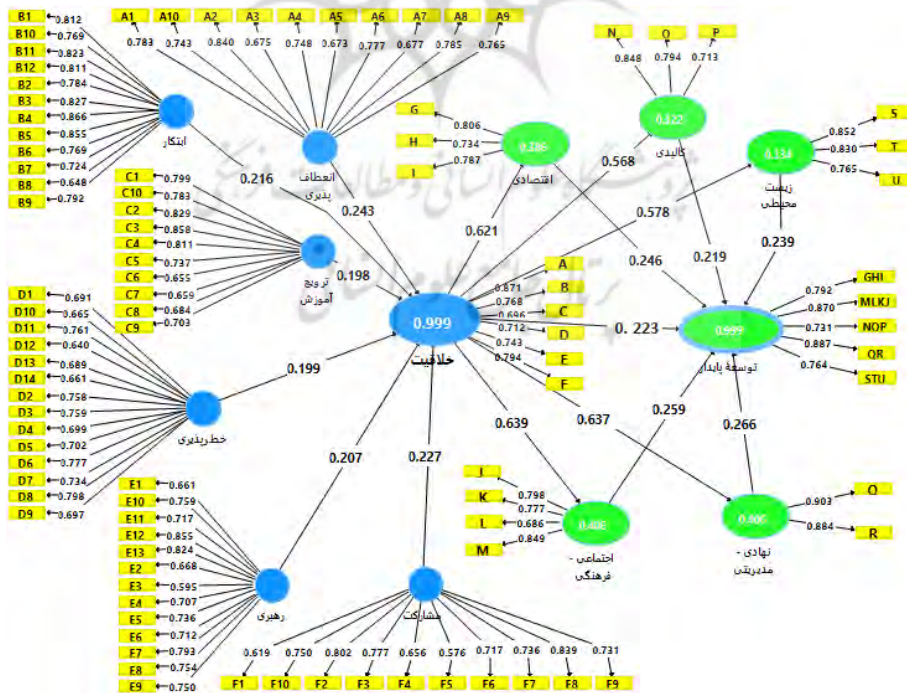
جدول ۱۱. برآورد اثرات کل، متغیر مستقل تحقیق بر یاداری روستایی

متغیر مستقل	میانجی	متغیر وابسته	ضریب تعیین	کل		مستقیم		غیرمستقیم	
				اثر	P	اثر	p	اثر	p
یاداری روستایی	← توسعه اقتصادی، توسعه اجتماعی، توسعه کالبدی، توسعه نهادی-مدیریتی، توسعه محیط زیست	۰.۹۹۹	۰.۹۷۳	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۲۲۳	۰.۰۰۰	۰.۷۵۰	۰.۰۰۰
	انعطاف پذیری			۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	-	-	۰.۱۸۲	۰.۰۰۰
	ابتکار			۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	-	-	۰.۱۶۲	۰.۰۰۰
	ترویج و آموزش			۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	-	-	۰.۱۴۸	۰.۰۰۰
	خطرپذیری			۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	-	-	۰.۱۴۹	۰.۰۰۰
	رهبری			۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	-	-	۰.۱۵۵	۰.۰۰۰
	مشارکت			۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	-	-	۰.۱۶۹	۰.۰۰۰

(منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۹)

مقادیر برآورد شده در جدول ۱۱ بیانگر این است: - متغیر مستقل، به صورت مستقیم بر متغیر وابسته یعنی یاداری روستایی تأثیر دارد. همچنین خلاقیت به صورت غیرمستقیم نیز بر یاداری روستایی اثرگذار است. این ارتباط بین سازه های اصلی پژوهش در سطح اطمینان ۹۵ درصد به لحاظ آماری نیز معنادار بوده و P کمتر از ۰/۰۵ است.

در نهایت اینکه با توجه به مقدار ضرایب اثرگذاری کل (مستقیم و غیرمستقیم)، تأثیر خلاقیت بر یاداری روستایی مثبت و در حد مطلوب برآورد می شود. براساس دیدگاه روستاییان، در کل متغیر خلاقیت با ضریب تأثیر ۰/۹۷ بیشترین تأثیر را بر یاداری سکو نگاه های روستایی داشته است.

شکل ۳. ارزیابی مدل ساختاری تأثیر متغیر مستقل بر تحولات یاداری روستایی (منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۹)

بررسی حجم اثرگذاری مؤلفه‌های روستای خلاق بر پایداری روستایی از طریق معادلات ساختاری
 - **بررسی حجم اثرگذاری:** R^2 معیاری است که نشان از تأثیر یک متغیر برون‌زا بر یک متغیر درون‌زا دارد. همان‌طور که در جدول ۱۲ مشاهده می‌شود، مقدار R^2 برای پایداری روستایی (۰/۹۹ درصد) محاسبه شده‌است. بر این اساس می‌توان این‌گونه

استنباط کرد که خلاقیت می‌تواند ۰/۹۹ درصد از تغییرات پایداری روستایی را پیش‌بینی کند و مابقی تغییرات که بسیار اندک نیز است، می‌تواند وابسته به سایر عوامل و متغیرهایی باشد که در مدل نیامده است. نتایج مابقی شاخص‌ها در جدول ۱۱ قابل‌مشاهده است.

جدول ۱۲. نتایج معیار R^2 برای سازه درون‌زا (عوامل وابسته)

شاخص	پایداری روستایی	توسعه اقتصادی	توسعه اجتماعی	توسعه کالبدی	توسعه نهادی-مدیریتی	توسعه محیط‌زیست
R^2	۰/۹۹۹	۰/۳۶۸	۰/۴۰۸	۰/۳۲۲	۰/۴۰۶	۰/۳۳۴

سه مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ به‌عنوان مقدار ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی R^2 در نظر گرفته می‌شود.

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

معیار اندازه اثر f^2 : با توجه به جدول ۱۳، اندازه اثر همه متغیرها در حد زیاد (بالای ۰/۳۵ درصد) است و حجم اثر متغیر مستقل پژوهش بر پایداری روستاهای نمونه مطلوب است. در این بین، متغیرهای ترویج و آموزش (۰/۷۸۳ درصد)، مشارکت (۰/۷۲۸ درصد) و خلاقیت (با ۰/۷۰۱ درصد) بالاترین اندازه اثرگذاری را بر پایداری روستایی دارند.

توان پیش‌بینی‌کنندگی مدل (Q2): با توجه به جدول ۱۳، تمامی متغیرها از قدرت پیشگویی بالایی در تعیین پایداری روستاهای نمونه برخوردارند و حجم قدرت پیشگویی متغیر خلاقیت (با ضریب تأثیر ۰/۴۱۱) برآزش مناسب مدل ساختاری را تأیید می‌کند. نتایج مابقی مؤلفه‌ها در جدول ۱۳ قابل‌مشاهده است.

جدول ۱۳. بررسی حجم اثر و توان پیش‌بینی‌کنندگی مدل (متغیر مستقل)

متغیر مستقل	خلاقیت	انعطاف‌پذیری	ابتکار	ترویج و آموزش	خطرپذیری	رهبری	مشارکت
f Square	۰/۷۰۱	۰/۵۴۴	۰/۶۲۵	۰/۷۸۳	۰/۶۳۶	۰/۴۳۱	۰/۷۲۸
$Q^2 (=1-SSE/SSO)$	۰/۴۱۱	۰/۴۵۱	۰/۵۲۴	۰/۴۵۴	۰/۴۰۹	۰/۴۳۶	۰/۳۹۰

سه مقدار ۰/۰۲، ۰/۱۵ و ۰/۳۵ برای Q^2 به ترتیب قدرت پیش‌بینی کم، متوسط و قوی

سه مقدار ۰/۰۲، ۰/۱۵ و ۰/۳۵ برای f^2 به ترتیب نشان از اندازه تأثیر کوچک، متوسط و بزرگ

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

ارزیابی کلیت مدل معادله ساختاری تأثیر عوامل مؤثر بر پایداری روستایی: معیار GOF مربوط به بخش کلی مدل‌های معادلات ساختاری است. با توجه به مقدار به‌دست‌آمده برای GOF به میزان ۰/۴۵۷ برآزش بسیار مناسب مدل کلی تأیید می‌شود و بیانگر

این است که داده‌های جمع‌آوری‌شده، مدل نظری پژوهش را حمایت می‌کنند و همه شاخص‌های ارزیابی، دلالت بر مطلوبیت مدل معادله ساختاری دارند (جدول ۱۴).

جدول ۱۴. شاخص های ارزیابی کلیت مدل معادله ساختاری در پایداری روستایی

NFI	SRMR	GOF	R	Communality	شاخص
۰/۹۰۱	۰/۰۸۱	۰/۴۵۷	۰/۴۷۶	۰/۴۳۹	مقدار
سه مقدار ۰/۱۰، ۰/۲۵، ۰/۳۶ به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی					

(منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۹)

بحث و نتیجه گیری

در راستای رسیدن به پایداری روستایی، تعیین و شناسایی زمینه های بروز خلاقیت روستایی ضروری است. شناخت جامع از ظرفیت های خلاقیتی موجود در هر ناحیه می تواند به عنوان اصل کلیدی در تهیه، تدوین و اجرای برنامه های توسعه به شمار آید. در همین راستا، مطالعه حاضر به بررسی شاخص های مؤثر روستای خلاق بر پایداری سکونتگاه های روستایی سیستان پرداخته است. این مطالعه از دو جهت دارای اهمیت است: نخست اینکه، به شناسایی طیف گسترده ای از شاخص های روستای خلاق و توسعه پایدار روستایی همت گمارده است و دوم اینکه، علاوه بر تعیین وضعیت شاخص های روستای خلاق و پایداری روستایی، به بررسی اثرگذاری شاخص های روستای خلاق بر پایداری سکونتگاه های روستایی اقدام کرده است. نتیجه کلی پژوهش نشان می دهد که شاخص های روستای خلاق با ضریب اثر کل (۰/۹۷)، بر پایداری روستاهای مورد مطالعه تأثیرگذار هستند. در واقع می توان این گونه نتیجه گرفت که با گسترش زمینه های بروز خلاقیت در مناطق روستایی و پرورش ذهن های خلاق و سوق دادن مردم به سمت ایده های جدید و ابتکاری، می توان به توسعه پایدار روستایی دست یافت. برای تأیید این امر، نتایج پژوهش نشان می دهد که بین شاخص های روستای خلاق و پایداری روستایی رابطه معنادار و مستقیم وجود دارد. در واقع ۰/۹۹ از پایداری سکونتگاه های روستایی در منطقه سیستان توسط شاخص روستای خلاق پیش بینی می شود که این ضریب نشان از اهمیت خلاقیت در

پیشبرد اهداف توسعه دارد. در این بین، خلاقیت روستایی به طور موردی، بیشترین اثر را بر «پایداری اجتماعی» و «پایداری اقتصادی» روستاهای مورد مطالعه دارد؛ بنابراین می توان این گونه نتیجه گرفت که با بروز زمینه های خلاقیت روستایی، در وهله اول روستاها از لحاظ اجتماعی و اقتصادی به وضعیت مطلوب خواهند رسید که این مقوله برای منطقه سیستان اهمیت بسیاری دارد؛ زیرا منطقه سیستان در حال حاضر از لحاظ اقتصادی وضعیت نابسامانی دارد. همچنین نتایج نشان می دهد که خلاقیت روستایی بر پایداری «نهادی-مدیریتی»، «کالبدی» و «محیط زیست» اثرگذار است. در واقع خلاقیت روستایی می تواند همه مؤلفه های توسعه پایدار را تحت تأثیر قرار دهد و راه گشای بسیاری از مسائلی باشد که روستاهای منطقه درگیر آن ها هستند.

همچنین نتایج حاصل از بررسی های آماری در زمینه اثرگذاری غیرمستقیم شاخص های خلاقیت بر پایداری سکونتگاه های روستایی نشان می دهد که مؤلفه های «انعطاف پذیری»، «مشارکت» و «ابتکار» به ترتیب بیشترین اثرگذاری غیرمستقیم را بر پایداری روستایی دارند. در واقع می توان این گونه نتیجه گرفت که پایداری روستایی به طور غیرمستقیم تحت تأثیر عوامل فوق بوده و برای رسیدن به پایداری روستایی، نیاز است تا به موارد ذکر شده توجه ویژه شود. در این بین، مؤلفه های «ترویج و آموزش»، «خطرپذیری» و «رهبری» اثرگذاری کمتری نسبت به سایر مؤلفه ها بر پایداری سکونتگاه های روستایی دارند.

منابع

ازکیا، مصطفی؛ کامور، نجمه. (۱۳۹۲). توسعه پایدار گردشگری روستایی در روستای چاشم شهرستان مهدی شهر، مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، دوره پنجم، شماره ۳، صص ۱۲۲-۱۰۷.

http://jisds.srbiau.ac.ir/article_2437.html

پورطاهری، مهدی؛ نقوی، محمدرضا. (۱۳۹۱). توسعه کالبدی سکونتگاه‌های روستایی با رویکرد توسعه پایدار (مفاهیم، نظریه‌ها، راهبردها)، مسکن و محیط روستا، پژوهشکده سوانح طبیعی، دوره سی و یکم، شماره ۱۳۷، صص ۷۰-۵۳.

<http://jhre.ir/article-1-329-fa.html>

حبیبی، محسن؛ بارول، شیرین؛ خجسته، مریم؛ نگهداری کیا، پریا. (۱۳۸۹). طراحی روستایی، مشارکت و توسعه پایدار، مسکن و محیط روستا، پژوهشکده سوانح طبیعی، دوره بیست و نهم، شماره ۱۳۲، صص ۱۶-۳.

<http://jhre.ir/article-1-21-fa.html>

حسن‌زاده، داوود؛ ایزدی جیران، اصغر. (۱۳۸۸). بررسی جایگاه توسعه پایدار در اجتماعات روستایی ایران، فصلنامه علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبائی دوره هفدهم، شماره ۳۶، صص ۵۵-۲۷.

https://jnoe.ut.ac.ir/article_20828.html

رحیمی، راضیه؛ قنبری، یوسف؛ برقی، حمید. (۱۳۹۹). تأثیر عوامل محیطی-رفتاری بر تحقق گردشگری در روستاهای هدف گردشگری استان اصفهان، مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، دانشگاه مازندران، دوره نهم، شماره ۱، صص ۱۸-۱.

magiran.com/p2152048

فلاح‌تبار، نصراله. (۱۳۹۶). چالش‌های طرح‌های توسعه روستایی از دیدگاه توسعه پایدار (با استفاده از مدل SWOT)، نشریه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، موسسه آموزش عالی قشم، سال هفتم، شماره ۳، صص ۲۰۲-۱۸۷.

http://www.jgeogeshm.ir/article_54754.html

بزی، خدارحم. (۱۳۹۵). تأملی بر مسائل و مشکلات شهرهای جدید با تأکید بر شهر جدید رامشار (زاہل). فصلنامه معماری سبز، امیر حسین یوسفی، سال دوم، شماره ۳، صص ۳۰-۱۹.

<https://civilica.com/doc/681846/>

نتایج مطالعه (راست‌قلم، صیدایی و نوری، ۱۳۹۵)، یافته‌های پژوهش حاضر مبنی بر اثرگذاری شاخص‌های روستای خلاق بر بهبود شرایط توسعه پایدار روستایی را تأیید می‌کند. نتایج مطالعه (Bell & Jayne, 2010) تأکید بر این امر دارد که به‌وجودآمدن روستای خلاق می‌تواند بر توسعه اقتصادی و اجتماعی زندگی روستایی تأثیر مثبت داشته باشد. نتایج یافته‌های (Stolarick & et al, 2010) تأکید بر این موضوع دارد که پایداری روستایی منوط به ایجاد شرایط بروز خلاقیت در این مناطق است؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که شاخص‌های روستای خلاق می‌تواند زمینه پایداری روستایی را بهبود بخشد. با این وجود می‌توان این‌گونه بیان داشت که پرداختن به مفهوم روستای خلاق از همه اصول و قواعد شکل‌دهنده به خلاقیت تبعیت می‌کند و پیش‌فرض‌های گذشته که خلاقیت را مختص شهرها و سطوح بزرگ جهانی می‌بینند، رد کند و با عناصر سازنده خلاقیت (انسان، فضا و سرمایه‌گذاری) روستا را در جهت پرورش انسان‌های خلاق سوق دهد. این‌گونه خلاقیت که داشته‌های محیط، منابع و نیروهای بالقوه مردم را به فعلیت می‌رساند، زمینه را برای توسعه پایدار فراهم می‌کند. با این وجود پیشنهادهای زیر مطرح است:

- ۱- فراهم کردن زمینه‌های لازم در جهت تحقق زمینه‌های روستای خلاق توسط دولت‌مردان؛
- ۲- ایجاد انگیزه در بین روستاییان و تقویت روحیه ابتکاری آنان در جهت تحقق اهداف روستای خلاق؛
- ۳- تشکیل و تشویق NGO در جهت تبلیغات و آموزش زمینه‌های به‌وجودآمدن خلاقیت در بین روستاییان؛
- ۴- فراهم کردن زمینه‌های رشد و توسعه صنایع خلاق در بین جوانان روستایی؛
- ۵- استفاده حداکثری در جهت شناساندن شاخص‌های روستای خلاق در بین روستاییان و مسئولان روستایی.

و زهکشی دشت فیروزآباد، استان فارس)، اولین همایش ملی رویکردهای نوین در برنامه ریزی و توسعه پایدار منطقه ای - دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت.

https://www.civilica.com/Paper-NPRD01-NPRD01_058.html

قاسملو، حسن؛ عینالی، جمشید؛ محمدی یگانه، بهروز. (۱۳۹۶). نقش گردشگری در توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری خلاق (مطالعه موردی: روستاهای تاریخی-فرهنگی شمال غرب کشور). پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی - گرایش برنامه ریزی کالبدی، دانشگاه زنجان.

کلامی، مریم؛ حسینی، سیدشهرام. (۱۳۹۶). روستای خلاق، رویکردی نو در استفاده از قابلیت ها و ظرفیت های موجود روستا جهت احیای آن (نمونه موردی: روستای خویین)، اولین همایش اندیشه ها و فناوری های نوین در علوم جغرافیایی، زنجان، گروه جغرافیای دانشگاه زنجان.

https://www.civilica.com/Paper-GEOGRAPHIC01-GEOGRAPHIC01_201.html

کلاتری، خلیل؛ اسدی، علی؛ چوپچیان، شهلا. (۱۳۸۸). تدوین و اعتبارسنجی شاخص های توسعه پایدار مناطق روستایی، مطالعات و پژوهش های شهری و منطقه ای، دانشگاه اصفهان، دوره یک، شماره ۲، صص ۸۶-۶۹.

[DOI: 10.22092/IJRDR.2017.114897](https://doi.org/10.22092/IJRDR.2017.114897)

مختاری ملک آبادی، رضا؛ مرصوصی، نفیسه؛ علی اکبری، اسماعیل؛ امینی، داود. (۱۳۹۴). شاخص های بومی شهر خلاق با رویکرد ایرانی-اسلامی. فصلنامه علمی-پژوهشی و بین المللی انجمن جغرافیای ایران، انجمن جغرافیایی ایران، دوره سیزده، شماره ۴۷، صص ۱۷۷-۱۶۱.

<https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=266519>

مهدوی، داود؛ رکن الدین افتخاری، عبدالرضا؛ سجاسی قیداری، حمدا. (۱۳۹۵). طراحی راهبردهای توسعه پایدار گردشگری روستاهای تاریخی-فرهنگی ایران، نشریه جغرافیا و برنامه ریزی، دانشگاه تبریز، دوره بیستم، شماره ۵۶، صص ۷۵-۱۰۰.

https://journals.tabrizu.ac.ir/article_4993.html

مرکز آمار ایران (۱۳۹۵). سالنامه آماری استان سیستان و بلوچستان.

<https://www.amar.org.ir/>

اصغری لقمجانی، صادق؛ ناریان فر، مهدی؛ نادریان فر، ثریا. (۱۳۹۲). محدودیت آب و راه کارهای دستیابی به توسعه پایدار در روستاهای سیستان. اولین همایش بحران آب، اصفهان.

<https://civilica.com/doc/215160>

راست قلم، مهدی؛ صیدایی، سید اسکندر؛ نوری، سید هدایت اله. (۱۳۹۵). تعیین پیشران های کلیدی رهیافت روستای خلاق با استفاده از نرم افزار میک مک. فصلنامه پژوهش های روستایی، دانشگاه تهران، دوره هفتم، شماره ۳، صص ۳۲۹-۳۱۹.

https://jrur.ut.ac.ir/article_58977_e041ce7b6e07fb5695191bd84856e6ec.pdf

رحیمی، محمد؛ مردعلی، محسن؛ داه، الهام؛ فلاح زاده، عبدالرسول. (۱۳۹۲). شهر خلاق (مبانی نظری و شاخص ها)، انتشارات مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهری، تهران، چاپ اول. رکن الدین افتخاری، عبدالرضا؛ مهدوی، داود؛ پورطاهری، مهدی. (۱۳۸۹). فرایند بومی سازی شاخص های توسعه پایدار گردشگری روستایی ایران، مجله پژوهش های روستایی، دانشگاه تهران، دوره یک، شماره ۴، صص ۴۱-۱.

https://jrur.ut.ac.ir/article_22685.html

زندیه، مهدی؛ حساری، پدram. (۱۳۹۱). تداوم معماری مسکن روستایی با انگیزه توسعه پایدار روستایی، مسکن و محیط روستا، پژوهشکده سوانح طبیعی، دوره سی و یکم، شماره ۱۳۸، صص ۷۲-۶۳.

<http://jhre.ir/article-1-166-fa.html>

صالح پور، شمسی؛ اسماعیل زاده، حسن؛ کریمی، خدیجه. (۱۳۹۶). تأثیرات متقابل توسعه پایدار گردشگری با توسعه پایدار اجتماعات محلی (مورد مطالعه: شهرستان نقده)، فصلنامه فضای گردشگری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ملایر، دوره ۶، شماره ۲۱، صص ۶۱-۴۱.

http://gjts.malayeriau.ac.ir/article_528452.html

ظفرغلامرضا زاده نوغان، فاطمه؛ دانشور کاخکی، محمود؛ صبوحی صابونی، محمود. (۱۳۹۴). مدل سازی گردشگری روستایی با تأکید بر شاخص های توسعه پایدار روستایی، پایان نامه کارشناسی ارشد گروه اقتصادی کشاورزی، دانشگاه فردوسی.

عطایی، پوریا؛ نوروزی، آرش؛ مرادحاصلی، سمیه. (۱۳۹۵). تحلیل مطالعات اجتماعی تشکیل انجمن های آب بران در روستای توسعه پایدار روستایی (مورد مطالعه: شبکه آبیاری

- Ardhala, A. D., Santoso, E. B., and Sulistyarso, H. (2016). Influence Factors on the Development of Creative Industry as Tourism Destination, Social and Behavioral Sciences, 227: 671-679.
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>
- Bell, D. And Jayne, M (2010). Policy and practice in the UK rural cultural economy. Journal of Rural Studies. 26: 209-218.
 DOI: [10.1016/j.jrurstud.2010.01.001](https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2010.01.001)
- Batjargal, B. (2007), "internet entrepreneurship: social capital, human capital, and performance of internet ventures in China", Research Policy, Vol. 36, pp: 605-607.
- Bosworth, G. (2008). Entrepreneurial In-Migrants and Economic Development in Rural England. Int. J. Entrep. Small Bus. 63 (6): 355-369.
 DOI: [10.1504/IJESB.2008.019132](https://doi.org/10.1504/IJESB.2008.019132)
- Brüntrup, M. and Messner, D. (2007). Global Trends and the Future of Rural Areas. Agriculture & Rural Development, 1, 2007.
<https://landportal.org/library/resources/rural21-vol14-nr12007-article15/global-trends-and-future-rural-areas>
- Can, D. and Ngo, V. (2017). Building "Creative Tourism" In Duong Lam Ancient Village. International Journal of Management and Applied Science, 3 (7): 79-83.
http://www.iraj.in/journal/journal_file/journal_pdf/14-391-150572004679-83.pdf
- Citarella, G. and Maglio, M. (2014). A Systems Approach to Local Territory as a Driver for Creative Tourism Development on the Amalfi Coast. Almatourism-Journal of Tourism, Culture and Territorial Development, 5(1), 57-80.
https://www.researchgate.net/publication/307768631_A_Systems_Approach_to_Local_Territory_as_a_Driver_for_Creative_Tourism_Development_on_the_Amalfi_Coast
- Cooke, P. And Lazzeretti, L., (2008) Creative Cities, Cultural Clusters and Local Economic Development, Cheltenham, UK; Northampton, Ma: Edward Elgar, P62.
- Dcms Creative Industries Task Force (1998). Creative Industries: Mapping Document. Dcms, London.
- Donald, B., Beyea, J, and Christmas, C. (2008). Growing the creative-rural economy in prince
 موسوی، سید روح‌الله؛ موسوی، سیده پروین؛ برومندان، فریبا. (۱۳۹۳). آینده پژوهی دانشی کاربردی در توسعه روستایی. سومین همایش ملی آینده پژوهی، تهران.
<https://www.sid.ir/fa/seminar/SeminarListPaper.aspx?ID=214>
- موسوی‌وند، جعفر؛ محمودی، سید مهدی؛ چراغی، رامین. (۱۳۹۲). توسعه گردشگری روستایی در راستای توسعه پایدار (نمونه مورد مطالعه: روستای سوریه، شهرستان بانه)، فصلنامه فضای گردشگری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ملایر، دوره دو، شماره ۸، صص ۹۷-۸۱.
http://gjts.malayeriau.ac.ir/article_520591.html
- نیری، ناصر (۱۳۹۶)، تحلیلی بر شهر خلاق و بررسی تطبیقی شاخص‌های آن در مناطق پنج‌گانه شهر زاهدان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه سیستان و بلوچستان، استاد راهنما دکتر عیسی ابراهیم‌زاده.
- یاسوری، مجید؛ سجودی، مریم. (۱۳۹۶). کارآفرینی روستایی؛ راهی برای تحقق روستای خلاق، اولین همایش اندیشه‌ها و فناوری‌های نوین در علوم جغرافیایی، دانشگاه زنجان.
https://www.civilica.com/Paper-GEOGRAPHIC01-GEOGRAPHIC01_172.html
- Ahmadi, A., Niknam, S. & Ghadermarzi, H. (2014). The Evaluation and Analysis of Physical Development's Indicators in Rural Settlements with an Emphasis on Sustainable Development Approach; Case Study: Villages Surrounding the City of Sanandaj, Iran. Switzerland Research Park Journal, 103(1), 624-637.
https://www.researchgate.net/publication/320859212_Sanandaj_Iran
- Anderson, L. (2010). Magic Light, Silver City: The Business of Culture in Broken Hill. Aust. Geogr. 41 (1): 71-85.
 DOI: [10.1080/00049180903535584](https://doi.org/10.1080/00049180903535584)
- Anwar mchenry, J. (2011) Rural Empowerment through Hearts? The role of thearts in civic and social participation in the Mid-West Region of Western Australia. Journal of Rural Studies 27 (3): 245-253.
 DOI : [10.1016/j.jrurstud.2011.03.001](https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2011.03.001)

- Mcgranahan, D.A., Wojan, T.R., 2007. Recasting the Creative Class to Examine Growth Processes in Rural and Urban Counties. *Reg. Stud.* 41 (2):197- 216.
<https://doi.org/10.1080/00343400600928285>
- Ericsson, K. A. (Ed.). (1996). *The road to expert performance. Empirical evidence from the arts and sciences, sports, and games.* Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Mcgranahan, D.A., Wojan, T.R., Lambert, D.M. (2011). the Rural Growth Trifecta: Outdoor Amenities, Creative Class and Entrepreneurial Context. *J. Econ. Geogr.* 1: 529- 557.
<https://doi.org/10.1093/jeg/lbq007>
- Sawyer, R. K. (2006): *Explaining Creativity. The Science of Human Innovation.* Oxford: Oxford University Press.
- Stolarick, K., Denstedt, M., Donald, B. and Spencer, G. M (2010). Creativity, Tourism and Economic Development in a Rural Context: The Case of Prince Edward County. *Journal of Rural and Community Development*, 5: 238-258.
https://www.researchgate.net/publication/228662034_Creativity_Tourism_and_Economic_Development_in_a_Rural_Context_the_Case_of_Prince_Edward_County
- Simonton, D. K. (2000). Career landmarks in science. *Developmental Psychology*, 27, 119–130.
<https://journals.brandou.ca/jrcd/article/view/353>
- Thomas, N.J., Harvey, D.C. And Hawkins, H. (2013). *Crafting the Region: Creative Industries and Practices of Regional Space.* *Regional Studies* 47 (1): 75–88.
<https://doi.org/10.1080/00343404.2012.709931>
- Townsend, L., Wallace, C., Fairhurst, G., and Anderson, A. (2017). Broadband and the Creative Industries in Rural Scotland. *Journal of Rural Studies.* 54: 451-458.
<https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2016.09.001>
- Zeller, M. (2006) *Rural Development Theory and Policy.* Germany: University of Hohenheim.
- Walter, J., Lechner, C., and Kellermanns, F. W. (2007), "Knowledge transfer between and within alliance partners: private versus collective benefits of social capital", *Journal of Business Research*, Vol (60), pp: 698–710.
<https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2007.01.026>
- Edward County. Department of Geography Queen's University
- Doncean, M. (2013). The creative-inventive use of colors in rural tourism marketing strategy. *Journal of Seria Agronomie*, 56 (2): 213-216.
[http://www.uaiasi.ro/revagrois/PDF/2013-2/paper/2013-56\(2\)_40-en.pdf](http://www.uaiasi.ro/revagrois/PDF/2013-2/paper/2013-56(2)_40-en.pdf)
- Florida, R. (2002). *The Rise of the Creative Class: And How It's Transforming Work, Leisure, Community & Everyday Life.* New York: Basic Books.
- Kamarudin, K. H., Untari, R. and Ngah, I. (2018). Development of Creative Village and Rural Entrepreneurship in Malaysia and Indonesia: An Exploratory Study. *Rural Research & Planning Group International Conference 2018*, At Denpasar, Bali.
https://www.academia.edu/37023043/Development_of_Creative_Village_and_Rural_Entrepreneurship_in_Malaysia_and_Indonesia_9th_International_Conference_Rural_Research_and_Planning_Group_p_5-7_July_Bali_Indonesia
- Kazana, V., Kazaklis, A. (2009). Exploring Quality of Life Concerns in the Context of Sustainable Rural Development at the Local Level: A Greek Case Study. *Reg. Environ. Change* 9(3): 209- 219.
<https://link.springer.com/article/10.1007/s10113-008-0056-6>
- Kushalakshi, D. A. (2014), *Rural Entrepreneurship: A Catalyst for Rural Development*, *International Journal of Science and Research (IJSR)*, Volume 3 Issue 8, 51-54.
<https://www.ijsr.net/archive/v3i8/MDIwMTUxNiQ=.pdf>
- Le Tourneau, F., Marchand, G., Greissing, A., Nasuti, S., Droulers, M., Bursztyn, M., Le Na, P. And Dubreuil, V. 2015. The Duramaz Indicator System: A Cross-Disciplinary Comparative Tool for Assessing Ecological and Social Changes in the Amazon. *Royal Society.*
- Le Tourneau, F., Marchand, G., Greissing, A., Nasuti, S., Droulers, M., Bursztyn, M., Le Na, P. And Dubreuil, V (2013). *Assessing the Impacts of Sustainable Development Projects in the Amazon: The Duramaz Experiment.* *Sustain Sci*, 8:199–212.
<https://link.springer.com/article/10.1007/s11625-013-0200-1>
- Lee, A. and Wall, G. (2012). *Food clusters: Towards a creative rural economy.* Martin Prosperity Institute, Rotman School of Management, University of Toronto.